

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINTE JURIDICE**

**Cu titlu de manuscris
CZU: 343.12:343.54 (043.2)**

JITARIUC Vitalie

**URMĂRIREA PENALĂ ÎN CAZURILE PRIVIND TRAFICUL DE
FIINȚE UMANE**

Specialitatea 554.03 – DREPT PROCESUAL PENAL

**REZUMATUL
tezei de doctor în drept**

Autorul:

JITARIUC Vitalie

Conducător științific:

RUSU Vitalie, doctor în drept,
conferențiar universitar

Comisia de îndrumare:

CUȘNIR Valeriu, doctor habilitat,
profesor universitar

OSOIANU Tudor, doctor în drept,
profesor universitar

BERLIBA Viorel, doctor habilitat,
conferențiar universitar

Chișinău, 2021.

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.

Autor :

Jitariuc Vitalie

Conducător de doctorat :

Rusu Vitalie, doctor în drept,
conferențiar universitar

Comisia de doctorat:

VIZDOAGĂ Tatiana, doctor în drept,
conferențiar universitar – Președinte

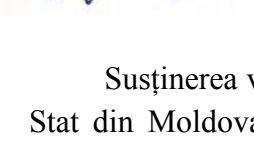
CUȘNIR Valeriu, doctor habilitat în drept,
profesor universitar – referent oficial.

GOLUBENCO Gheorghe, doctor în drept,
profesor universitar – referent oficial.

OSTAVCIUC Dinu, doctor în drept,
conferențiar universitar – referent oficial.

MORARU Victor, doctor în drept,
profesor universitar – secretar științific.

Susținerea va avea loc în data de 18 decembrie 2021, ora 10 :00, adresa : Universitatea de Stat din Moldova, bl.II bir. 119, str.M.Cogîlniceanu 67, mun.Chișinău. (inclusiv și utilizarea platformei de comunicare electronica ZOOM,

<https://us02web.zoom.us/j/8897200613?pwd=ZFFwSDNsSDVQcTN3eXFQmtwc1V2dz09>), pentru susținerea publică a tezei de doctorat.

Teza de doctorat și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan”, la Biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (<http://www.cnaa.md/>, <https://anacec.md/> și a Școlii Doctorale Științe Juridice https://usm.md/?page_id=635).

Autor

JITARIUC Vitalie

Secretarul
comisiei de doctorat

MORARU Victor, doctor în drept,
profesor universitar

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE TEZEI.....	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	12
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	26
BIBLIOGRAFIE.....	32
LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI.....	34
ADNOTARE.....	36
ANNOTATION.....	37
АННОТАЦИЯ.....	38

REPERE CONCEPTUALE ALE TEZEI

Actualitatea și importanța temei cercetate. Traficul de ființe umane reprezintă o componentă substanțială a businessului criminal internațional. Or, instabilitatea economică a diferitor regiuni, profilaxia inefficientă a infracțiunilor stimulează traficul de ființe umane. Activitatea infracțională vizată se bazează pe migrația ilegală, pe ocazia folosirii ilegale a muncii. Acești factori facilitează posibilitatea infractorilor de a manipula cu oamenii și de a obține venituri fabuloase. Veniturile obținute de criminalitatea transnațională organizată pe urma infracțiunilor de trafic de ființe umane sunt supraprofitabile, comparându-se cu cele ale comerțului cu arme și droguri, iar uneori chiar și depășindu-le pe acestea. Datele statistice din Republica Moldova, cele mai vechi cât și de ultimă oră, reflectă următorul tablou în raport cu această infracțiune: În anul 2015, CCTP a avut în gestiune în total 536 cauze penale. Din numărul total a cauzelor penale aflate în procedură, au fost transmise cu propuneri de finisare a urmăririi penale, conform prevederilor art. 289 CPP - 141 cauze. Dintre acestea, cu propuneri de expediere în judecată – 127 cauze/209 crime, iar pe 18 cauze s-a propus încetarea sau clasarea. În total, în perioada vizată, au fost puse sub învinuire și finisată urmărirea penală cu expedierea cauzelor penale în instanța de judecată, în privința la 199 persoane¹. În perioada anului 2016, SUP a CCTP a avut total în gestiune 481 cauze penale. Din numărul total a cauzelor penale aflate în procedură, au fost transmise procurorului, cu propuneri de finisare a urmăririi penale, conform prevederilor art. 289 CPP – 148/202 cauze/crime. Dintre acestea, cu propuneri de expediere în judecată – 116/168 cauze/crime, iar pe 32 cauze s-a propus încetarea sau clasarea urmăririi penale². În 2017 de către SUP a CCTP au fost inițiate 205 cauze penale, iar în total SUP a avut în gestiune 537 cauze penale. Din numărul total al cauzelor penale aflate în procedură, au fost transmise în PCCOCS, cu propuneri de finisare a urmăririi penale, conform prevederilor art. 289 CPP – 127 cauze, dintre care: a) cu propuneri de expediere în judecată – 103 cauze; b) s-a propus încetarea sau clasarea UP pe 24 cauze³. În rezultatul activităților desfășurate pe parcursul anului 2018, la nivel național au fost înregistrate 154 infracțiuni de trafic de ființe umane. În perioada de raport, pe dosarele penale intentate de CCTP au fost identificate 209 victime ale TFU⁴. În perioada anului 2019, de către SUP a CCTP au fost inițiate

¹ Raport național asupra politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2015. [online] [cit 12.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raport_naional.pdf

² Raport național cu privire la implementarea Planului național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru perioada anilor 2014-2016 și realizările în domeniu pentru anul 2016. [online] [cit 14.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raport_national_2016.pdf.

³ Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2017. [online] [cit 16.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raportul_naional_2017_cuprins.pdf.

⁴ Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2018. [online] [cit 16.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raport_national_2018_coordonat_cu_infografic.pdf.

172 cauze penale, iar în total SUP a CCTP a avut în gestiune 565 cauze penale. Din numărul total al cauzelor penale aflate în procedură, au fost transmise în PCCOCS, cu propunere de finisare a urmăririi penale, conform prevederilor art. 289 CPP – 142 cauze. Dintre acestea, cu propunere de expediere în judecată – 110 cauze, iar pe 32 cauze s-a propus încetarea sau clasarea urmăririi penale. În perioada de raport au fost finisate cu întocmirea rechizitoriului – 67 cauze⁵. În perioada anului 2020, de către SUP a CCTP au fost înregistrate, conform prevederilor art. 274 CPP – 108 sesizări cu privire la infracțiuni (25 procese penale au fost înregistrate în baza autosesizărilor ofițerilor de urmărire penală). În perioada de raport, de către SUP a CCTP au fost pornite 88 de cauze penale, iar în total SUP a avut în gestiune 508 cauze penale. Din numărul total al cauzelor penale aflate în procedură, au fost transmise în PCCOCS, cu propuneri de finisare a urmăririi penale, conform prevederilor art. 289 CPP – 139 cauze (cu propuneri de expediere în instanța de judecată – 88 cauze. În perioada de raport, de PCCOCS au fost finisate cu întocmirea rechizitoriului – 36 cauze. În perioada de raport a fost încetată și/sau clasată urmărirea penală total pe 39 cauze⁶.

Încadrarea temei în preocupările internaționale. Comunitatea internațională a instituit interdicții riguroase în privința tuturor formelor de sclavie, recunoscând comerțul cu persoane și munca forțată drept infracțiuni contra umanității. Articolul 7 din Statutul Curții Penale Internaționale de la Roma atribuie la categoria infracțiunilor contra umanității supunerea la sclavie, violul, sclavajul sexual, prostituția forțată, graviditatea forțată, sterilizarea forțată sau orice altă formă de violență sexuală de o gravitate comparabilă, dacă acestea sunt comise în cadrul unui atac generalizat sau sistematic lansat împotriva unei populații civile⁷. Dacă reieșim din faptul că traficul de ființe umane este o varietate a comerțului cu sclavi, iar munca forțată este o formă a sclaviei, atunci este firescă reprimarea acestor fenomene, de pericolozitate sporită pentru întreaga umanitate, ce se răsfrânge și asupra traficului de ființe umane. Or, anume datorită caracterului brutal al încălcării drepturilor și libertăților persoanei, traficul de ființe umane este pus pe același cântar cu infracțiunile contra umanității. De asemenea, constatăm, că practic, în toate actele internaționale ce conțin norme privind faptele catalogate drept infracțiuni contra umanității, se regăsesc și unele varietăți ale traficului de ființe umane. Cu toate că în actele juridice internaționale uneori se atestă doar anumite forme și varietăți ale fenomenului de trafic de ființe umane, acest fapt nu diminuează pericolul social sporit al acestor categorii de

⁵ Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2019. [online] [citată 18.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/RAPORTUL_NAIONAL_ANTITRAFIC_2019.pdf.

⁶ Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2020. [online] [citată 19.02.2021]. Disponibil: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/Raport-integral-realizarea-politicii-TFU-202055137.pdf>.

⁷ Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, din 17 iulie 1998 [online] [citată 10.02.2021]. Disponibil: <https://www.legal-tools.org/doc/759f54/pdf/>.

delicte. Or, de frecvente ori, infracțiunile de trafic de ființe umane sunt stipulate și incriminate în alți termeni, în textele diferitor reglementări internaționale (cum spre exemplu, termenul de „*supunere la sclavie*” din pct. „c” al din Statutului Curții Penale Internaționale de la Roma. Totodată, în viziunea noastră, traficul de ființe umane, sub toate formele și varietățile sale, trebuie calificat drept infracțiune internațională, chiar și din simplul considerent, că statele-membre ale Organizației Națiunilor Unite de multiple ori, în forme imperative, au statuat interzicerea totală a sclaviei și a comerțului cu persoane.

Încadrarea temei în preocupările naționale și zonale. Actualmente, există un anumit nivel de experiență în ceea ce privește exercitarea urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane, dar, totodată rămân fără de răspuns mai multe întrebări care nu sunt examinate în lucrările științifice și fiind în lipsă recomandările adecvate privind acțiunile de urmărire penală, măsurile speciale de investigații, alte măsuri și activități. Se înregistrează și un deficit evident în materia cercetărilor complexe la interferența dreptului procesual penal și altor științe juridice. Or, la momentul de față, cercetarea științifică privind experiența acumulată în materia investigării infracțiunilor de trafic de ființe umane, este segmentară și poartă un caracter local, făcându-se necesară o dezvoltare corespunzătoare, abordări sumare complexe și continue în domeniu. Faptul e că, pe de o parte, înseși activitatea infracțională privind comiterea traficului de ființe umane a căpătat o răspândire alarmantă și în Republica Moldova, iar pe de altă parte, nu s-a reușit acumularea și punerea pe rol a unui fundament științific adecvat privind experiența pozitivă avansată în materia descoperirii și efectuării urmăririi penale în raport cu această categorie de infracțiuni. De asemenea, sunt reduse și cercetările științifice tematice referitoare la urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane, iar cele trecute în revistă cu ocazia cercetării noastre, reflectă doar anumite aspecte ale urmăririi penale, având un caracter fragmentar. Activitatea infracțională de atare gen, necercetată pe de-a-ntregul și particularitățile urmăririi penale pe categoria vizată de dosare, neelaborate deplin și neaprobat în modul corespunzător, au determinat actualitatea acestei teze de doctor. Or, la etapa actuală, în Republica Moldova se cunosc mai multe lucrări dedicate subiectului luptei cu fenomenul traficului de ființe umane. Cercetările științifice din domeniul specificat sunt relativ noi. În doctrina procesual penală și criminalistică întâlnim puține cercetări în acest domeniu. Însă, în ciuda acestui fapt, trecem în revistă nume a unor autori notorii preocupați de subiectul urmăririi penale în cauzurile privind traficul de ființe umane, precum: *DOLEA I., VIDAICU M., VIZDOGA I., GHEORGHITĂ M., OSOLANU T., ODAGIU Iu., ANDRONACHI A., ANTON D., CEBOTAR V., ZAVATIN V., GLADCHI Gh., GRATII V., OSTAVCIUC D., RUSNAC C., OGANESEAN A.*, etc. Reținem atenția și asupra faptului că anumite aspecte juridico-penale și criminologice privind combaterea acestui flagel sunt reflectate în lucrările cercetătorilor *BRÎNZĂ*

S., STATI V., BUJOR V., BEJAN O., CIOBANU I., BARBĂNEAGRĂ AI, CUȘNIR V., BOTNARU Gh., COJOCARU C., COSTACHI J., ȘTEFĂNOAIA M., BOEȘTEANU C., MISAIL-NICHITIN D., REVENCO A., SEUȚĂ V., GORGEAG L., ȚICAL G., GROZA Iu ș.a.

Caracterul specializat al acestora a pus piatra de temelie pentru eventualele cercetări a subiect vizat în spațiul Republicii Moldova. Cert că lipsa unor investigații științifice în materia urmării penale în cazurile privind traficul de ființe umane de trafic de ființe umane și asigurarea științifică nesubstanțială a acestui domeniu de activitate al organelor de drept își lasă amprenta, în culori palide asupra activității organelor de drept. În același timp, constatăm că pe durata de mai multor ani de cercetare a diferitor aspecte de procedură ale activității de urmărire penală în cauzele de trafic de ființe umane s-au impus și cercetători din alte state: ЖУРАВЛЕВ С., ПИГАЕВ А., ВИЛКС А., ДВОРКИН А., КОЛЕСОВ А., МИЗУЛИНА Е., МИХАЙЛОВА Е., ОЛИМПИЕВ А., ПОЛЯКОВА М., ТОРБИН Г., СИНИЦИН Л., СМИРНОВ Г., ФАХРУТДИНОВ Р., ЧУПРОВА А., MATEUȚ Gh., ȘTEFĂROI N., PETRESCU V., MOISE A., NISTORESCU C., STANCU Em., RUIU M., MIHEȘ C., PINTEA A., TRONECI V., UDROIU M., SLĂVOIU R., PREDESCU O., BRAMMERTZ S., BRAND J., WISEMANN H., FREDERICK L., GAMACHE D., HERZ A., KINGSHOTT B., McKEON C., ORSINI B., PIN X., TERITO L., GLOVER N., VANDERMEERSCH D., WINTERDIRK J., PERRIN B., REICHEL Ph. ș.a. Circumstanțele enunțate, studierea insuficientă a subiectului urmării penale în cauzele de trafic de persoane au determinat necesitatea cercetării practicii de urmărire penală în cazurile referitoare la traficul de ființe umane.

Scopul și sarcinile lucrării. Scopul lucrării vizează proiectarea cadrului teoretico-normativ, iar, în temeiul lor, și a tezelor științifico-practice privind urmărirea penală în cauzele penale de trafic de ființe umane.

Scopul vizat a determinat următoarele sarcini: a) analiza lucrărilor științifice din doctrina autohtonă și cea străină consacrate problematicii urmării penale în cauzele privind traficul de ființe umane; b) tratamentul probelor și probatoriului, circumstanțelor care urmează a fi dovedite în procesul urmării penale în cauzele de trafic de ființe umane; c) evidențierea particularităților de sesizare a organelor de urmărire penală referitor la cazurile de trafic de ființe umane și acțiunile ce urmează a fi realizate; d) relevarea specificului pornirii și desfășurării urmării penale în cauzele privind traficul de ființe umane; e) argumentarea interacțiunii organelor de urmărire penală cu entitățile investigativ-operative în procesul urmării penale în cauzele de trafic de ființe umane; f) poziționarea cooperării internaționale în materie penală în procesul de urmărire penală în cauzele de trafic de ființe umane; g) reliefaarea specificului procedeelelor probatorii la efectuarea urmării penale în cauzele penale de trafic de ființe umane; h) elaborarea

propunerilor de lege-ferenda privind perfecționarea cadrului procesual precum și a algoritmului urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane.

Obiectul cercetării îl reprezintă particularitățile urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane, direcționate nemijlocit spre colectarea probelor necesare cu privire la existența infracțiunii, la identificarea făptuitorului, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se trimită cauza penală în judecată în condițiile legii.

Ipoteza de cercetare a fost conturată în temeiul aprecierilor că experiența practică, doctrina și reglementarea urmăririi penale pe această categorie de dosare, acumulate la momentul de față, prezintă un anumit grad de incertitudine și insuficiență, fapt care a determinat o cercetare substanțială continuă a acestui subiect, o analiză corespunzătoare a normelor de drept din acest domeniu, dar și a practicii judiciare aferente. Normele procesual-penale, prin sine înseși, nu reliefează pe deplin specificul și particularitățile urmăririi penale în cauzele privind infracțiunile de trafic de ființe umane, acestea putând fi identificate prin cercetări științifice complexe, axate deopotrivă pe cadrul normativ-procesual, pe doctrină și bineînțeles pe jurisprudența în domeniu. Alăturat, lipsa unui fundament științific adecvat privind experiența pozitivă avansată în materia descoperirii acestor categorii de infracțiuni, este de natură să condiționeze o manoperă de creație științifică, argumentată cu norme și teze doctrinare și susținută cu spețe de practică judiciară, privind sistematizarea și eșalonarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, investit să servească drept algoritm pentru desfășurarea urmăririi penale „pas cu pas” - astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

Starea metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Baza metodologică a cercetării este constituită din metoda dialectică, general-științifică de cunoaștere a realității înconjurătoare în corelația ei cu diverse fapte, evenimente, fenomene, din interpretarea generală științifico-sistemică. Totodată, în cadrul tezei de doctor au fost aplicate și asemenea metode de investigare particulare cum ar fi cea sistemică, comparativă, statistică, logică, sociologică etc. Pentru a asigura obiectivitatea rezultatelor cercetării, aceste metode au fost aplicate în complexitatea lor. Metodologia cercetării a presupus cercetarea critică a legislației naționale, a lucrărilor științifice realizate în Republica Moldova, cercetarea sintezelor, recomandărilor metodologice și a materialelor cu caracter informativ referitoare la urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane. O componentă indispensabilă a metodologiei cercetării o reprezintă activitatea practică a organelor de drept (organelor de urmărire penală și subdiviziunilor speciale de investigații) în domeniul prevenirii, cercetării și combaterii faptelor de trafic de ființe umane. Metodologia de cercetare a vizat analiza și evaluarea normelor

procesual penale aferente, precum și în tangență cu subiectul tezei, din legislația diferitor state, inclusiv a României, Republicii Moldova, Federației Ruse, precum și a altor state, a surselor doctrinare în materie, fapt care a contribuit la desprinderea și formularea unor teze științifice relevante. În calitate de bază juridică a lucrării au servit prevederile Constituției Republicii Moldova, ale tratatelor internaționale la care țara noastră este parte, ale legislației penale și procesual-penale și cele din Hotărârile explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova. Baza empirică a cercetării realizate în cadrul tezei de doctorat este reprezentată de un număr semnificativ de cauze penale privind infracțiunea de trafic de ființe umane.

Noutatea științifică și originalitatea tezei derivă din conturarea și tratamentul cadrului procesual penal privind urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane, însoțite de viziuni doctrinare în materie, susținute cu spețe din practica judiciară pertinentă, de identificarea problemelor teoretico-normative existente în procesul de instrumentare a cauzelor de trafic de ființe umane, în sumă cercetarea sesizând un veritabil suport științifico-practic materializat în algoritmul proiectat pentru aplicarea corectă și eșalonată a normelor de procedură penală aferente. Noutatea științifică a cercetării este determinată și de anumiți factori: a) necesitatea cercetării continue a mecanismului infracțional al traficului de ființe umane în corelativitate cu acțiunile adecvate de urmărire penală și particularitățile de efectuare a acestora; b) oportunitatea elaborării recomandărilor în materia desfășurării corespunzătoare a urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane materializate prin algoritmul urmăririi penale - acțiunile de urmărire penală, măsurile speciale de investigații, alte măsuri și activități în cauzele date.

Problemă științifică importantă soluționată a cercetării realizate constă în conturarea cadrului procesual al urmăririi penale în cauzele privind traficul de ființe umane, proiectarea algoritmului acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, fundamentat pe legislație, doctrină și jurisprudență, precum și în baza tacticii și metodologiei criminalistice, fapt de natură să contribuie la eficientizarea acestui proces în ansamblul general de prevenire și combatere a infracțiunilor vizate.

Semnificația teoretică a tezei de doctor este justificată, în mare parte, prin identificarea și tratamentul cadrului teoretico-normativ privind urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane, interpretarea normelor procesuale aferente, expunerea viziunilor doctrinare în materie, susținerea tezelor teoretice cu spețe din practica judiciară, precum și elaborarea unor soluții privind valorificarea cât mai optimă a produsului științific și metodologic în procesul prevenirii și combaterii infracțiunilor de trafic de ființe umane, în speță prin algoritmul acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de acest

gen. Semnificația teoretică a tezei de doctorat se manifestă și prin caracterul pluridisciplinar (procesual-penal și criminalistic) al cercetării, or urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane este indispensabilă de tactica și metodologia criminalistică în materia dată.

Valoarea aplicativă a cercetării efectuate este determinată de menirea și orientarea tezei spre perfecționarea procesului de descoperire a infracțiunilor de trafic de ființe umane prin integrarea cercetărilor științifice în activitatea practică. Soluțiile și tezele promovate pot fi utilizate divers: a) în activitatea de urmărire penală, la judecarea cazurilor de trafic de ființe umane, în cercetările științifice legate de elaborarea de mai departe a metodologiei de cercetare a infracțiunilor de asemenea gen; b) în procesul de studii, în cadrul pregătirii specialiștilor din instituțiile de învățământ cu profil juridic și în cadrul cursurilor de ridicare a calificării; c) în procesul de elaborare a materialelor științifico-metodice și didactice de drept procesual penal, criminalistică și activitate specială de investigații; d) în perfecționarea legislației destinate reglementării activității de urmărire penală în cazurile de trafic de ființe umane.

În acest fel, valoarea aplicativă a cercetării efectuate este determinată, în primul rând, de tendința, orientată spre perfecționarea activității de descoperire a acestor infracțiuni prin folosirea largă a cunoștințelor din domeniul dreptului penal, procesual-penal al criminalisticii, expertizei judiciare, al activității speciale de investigații etc. Iar, în al doilea rând, valențele aplicative ale tezei sunt notabile și din perspectiva algoritmului urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane.

Rezultatele științifice înaintate spre susținere: 1) rezultatele cercetării efectuate denotă că infracțiunile de trafic de ființe umane sunt comise de grupările criminale cu un grad relativ înalt de organizare; 2) descoperirea și fixarea urmelor infracțiunii de trafic de ființe umane se realizează prin intermediul acțiunilor de verificare în temeiul sesizărilor înregistrate sau în rezultatul măsurilor speciale de investigații, măsuri efectuate în scopul obținerii datelor necesare, precum și pentru verificarea informațiilor primare parvenite anterior dintr-o sursă sau alta; 3) descoperirea traficului de ființe umane pune în evidență infracțiuni din partea făptuitorilor, mai frecvent presiuni asupra victimelor, inclusiv prin rudele lor; aplicarea tardivă a măsurilor de protecție în privința martorilor și părților vătămate poate avea ca efect renunțarea la declarațiile prezentate anterior, fapt care poate prejudicia desfășurarea urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane; 4) circumstanțele care urmează a fi dovedite în procesul urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane reprezintă un complex specific de fapte și date referitoare la semnele infracțiunii, în baza lor fiind asigurată desfășurarea corespunzătoare a activităților de urmărire penală; 5) procesul de comitere a infracțiunilor de trafic de ființe umane trebuie clarificat prin prisma activității făptuitorului, a comportamentului victimei și acțiunilor din partea unor terți legate indirect cu traficul de ființe umane, precum și a împrejurărilor folosite de

făptuitori la săvârșirea faptelor de trafic de ființe umane; 6) particularitățile urmăririi penale sunt determinate de specificul acestui gen de fapte, de împrejurările săvârșirii acestora și de situațiile de urmărire penală create, suscitând valorificarea *algoritmului* acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, investit să servească la desfășurarea urmăririi penale „pas cu pas”; 7) opunerea de rezistență în raport cu urmărirea penală în cazurile de trafic de ființe umane care include două componente: influența asupra surselor de informație și împiedicarea, sub orice formă, a efectuării unei cercetări complete, obiective și sub toate aspectele; 8) cunoștințele speciale în domeniul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane reprezintă sistemul cunoștințelor teoretice și a experienței în materie, fundamentate pe rezultatele cercetărilor științifice și pe practica judiciară acumulată; 9) particularitățile comiterii infracțiunilor de trafic de ființe umane determină caracterul și localizarea urmelor acestor fapte. Importanța probatorie a urmelor descoperite este determinată de posibilitățile specialiștilor de a stabili circumstanțele cauzei prin prisma cunoștințelor speciale, folosite în cadrul efectuării diferitor acțiuni de urmărire penală.

Implementarea rezultatelor științifice. Propunerile și recomandările ce se conțin în materialele tezei de doctor au fost aplicate în activitatea de urmărire penală a Centrului pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane și, de asemenea, au fost reflectate în cadrul procesului didactico-științific la Facultatea de Drept și Științe sociale a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți.

Aprobarea rezultatelor. Prevederile teoretice, concluziile și recomandările, elaborate și formulate în procesul de lucru la acest subiect au fost reflectate în conținutul a 15 articole științifice. Prevederile de bază ale tezei de doctor au fost expuse și în cadrul participării la conferințe, seminare științifice, au fost publicate în materialele conferințelor naționale și internaționale și în revistele științifice de specialitate, și anume: 1) *JITARIUC V*. Particularitățile efectuării examinării corporale în cauzele de trafic de ființe umane. În: Materialele Conferinței Internaționale „Promovarea valorilor sociale în contextul integrării europene”. Chișinău, 4 mai, 2018; 2) *JITARIUC V*. Planificarea investigațiilor în cazul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: Materialele Conferinței internaționale științifico-practică „Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare”. Chișinău, 2-3 noiembrie 2018; 3) *JITARIUC V*. Planificarea investigațiilor ulterioare la cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: Materialele Conferinței Științifice naționale „Realizări și perspective ale învățământului juridic național”. USM. Chișinău, 01-02 octombrie 2019; 4) *JITARIUC V*. Unele particularități ale efectuării acțiunilor de urmărire penală în privința și cu participarea victimelor infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: Jurnalul juridic național: teorie și practică, nr.2/2019; 5) *JITARIUC V*. Rolul structurilor polițienești internaționale în

prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. În: Jurnalul juridic național: teorie și practică, nr.5/2019; 6) *JITARIUC V.* Particularitățile aplicării cunoștințelor speciale la cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: Legea și Viața, nr. 12/2019; 7) *JITARIUC V.* Cercetarea la fața locului în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane: reflecții de ordin teoretico-practic. În: Materialele Conferinței internaționale științifico-practică „Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene”. Chișinău, 23-24 martie 2019; 8) *JITARIUC V.* Interacțiunea ofițerului de urmărire penală cu subdiviziunile care efectuează activitatea specială de investigații în procesul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: Materialele Conferinței Internaționale științifico-practice „Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Republica Moldova și Ucraina în contextul proceselor de euro integrare”. Chișinău, 1-2 noiembrie 2019 etc.

Publicații la tema tezei: Tema tezei de doctorat a fost reflectată în conținutul a 15 publicații științifice.

Volumul și structura lucrării. Teza de doctorat cuprinde adnotările, lista abrevierilor folosite în cadrul lucrării, introducerea, patru capitole, concluziile generale și recomandările, bibliografia, anexele, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului. Lucrarea conține text de bază 217 pagini, trimiteri operate la 360 surse bibliografice

Cuvinte-cheie: trafic de ființe umane, victimă, acțiune de urmărire penală, sesizare, proces penal, procedeu probatoriu, bănuit, învinuit, măsuri speciale de investigații, cunoștințe speciale, probatoriu.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea reflectă actualitatea și importanța problemei propuse spre cercetare, pe scopul și sarcinile tezei de doctor. Tot în introducere ne-am axat pe obiectul cercetării, pe ipoteza de cercetare, am trecut în revistă sinteza metodologiei de cercetare, am descris situația în domeniul de cercetare, noutatea și originalitatea științifică a tezei de doctor și a celor mai importante teze principale, pe care le-am prezentat pentru susținere. Printre componentele importante reflectate în conținutul acesteia se enumeră, de asemenea: problema științifică de importanță majoră soluționată prin tema cercetată, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea și implementarea rezultatelor științifice obținute.

Primul Capitol intitulat „**ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL DE CERCETARE**” trece în revistă lista materialelor științifice publicate la tema tezei de doctor atât în Republica Moldova, cât și peste hotare. În cadrul acestuia au fost cercetate lucrările autorilor, care s-au preocupat de fenomenul traficului de ființe umane, de combaterea acestui flagel și de investigarea (cercetarea) acestor infracțiuni. Aici, în urma analizei materialelor științifice relevante, au fost expuse și analizate succint lucrările, cercetările, concepțiile cu implicații

nemijlocite asupra subiectului urmăririi penale în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane, a fost evidențiat modul de tratare a acestui subiect în viziunea diferitor cercetători din Republica Moldova și de peste hotare (România, Federația Rusă, SUA, Franța, Marea Britanie, Canada, Spania etc.) și au fost formulate concluzii corespunzătoare în acest sens.

O cercetare minuțioasă a traficului de ființe umane a fost realizată de autorii *I. DOLEA* și *M. VIDAICU* în lucrarea „*Combaterea traficului de ființe umane (drept material și drept procesual)*”. *INJ. Chișinău, 2011*. Ei susțin, și pe bună dreptate că identificarea metodei de investigare a cazurilor de trafic de ființe umane este direct dependentă de riscurile la care sunt supuse victimele infracțiunilor. Or, în primul rând, victimele traficului de ființe umane, de regulă, nu sunt dispuse să depună plângeri sau mărturii. În al doilea rând, autorii susțin că traficul de ființe umane, ca orice altă formă de crimă organizată, poartă un caracter complex și se realizează printr-un lanț de infracțiuni⁸. Cercetătorii propulsează ideea că efectuarea unei urmăririi eficiente în cazurile de trafic de ființe umane constituie o obligație pozitivă a statului⁹.

În unison problematicii cercetate este lucrarea autorului *V. CUȘNIR* „*Probleme actuale de prevenire și combatere a traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale în contextul Programului de Stat de combaterea a criminalității și corupției pentru anii 2003-2004*”, publicată în: materialele *Conferinței științifico-practice internaționale „Probleme de prevenire și combatere a delicvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale”, 23-24 aprilie 2004. Chișinău, 2004*. Autorul în cauză subliniază că traficul de ființe umane, precum și emigrația clandestină reprezintă fenomene criminale organizate la scară internațională cu un caracter extrem de complex, implicând un cerc larg de infractori (organizatori, autori, instigatori și alții) și sunt în legătură cu alte fapte penale¹⁰.

În articolul lui *A. ANDRONACHI* „*Unele acțiuni de urmărire penală întreprinse în cazul cercetării infracțiunilor privind traficul de ființe umane*”, aflat în: materialele *Conferinței științifico-practice internaționale „Probleme de prevenire și combatere a delicvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale”, 23-24 aprilie 2004. Chișinău, 2004* sunt identificate informațiile inițiale ce servesc ca temeiuri ale pornirii urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane¹¹.

⁸ VIDAICU, M., DOLEA, I. *Combaterea traficului de ființe umane (drept material și drept procesual)*. Chișinău, 2011. 187 p. ISBN 978-9975-106-58-0, p. 96.

⁹ Ibidem, p. 97.

¹⁰ CUȘNIR, V. Probleme actuale de prevenire și combatere a traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale în contextul Programului de Stat de combaterea a criminalității și corupției pentru anii 2003-2004. În: *Materialele Conf. șt.-practice intern.*, 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, ISBN 9975-935-55-9, p. 273.

¹¹ ANDRONACHI, A. Unele acțiuni de urmărire penală întreprinse în cazul cercetării infracțiunilor privind traficul de ființe umane. În: *Probleme de prevenire și combatere a delicvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : *Materialele Conf. șt.-practice intern.*, 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004. ISBN 9975-935-55-9, p. 452.

La tema cercetării se atribuie și articolul științific „*Recomandări metodice privind investigarea infracțiunilor ce țin de traficul de ființe umane. Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)*”. *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. Chișinău, 6-7 octombrie 2005. Chișinău, 2005*, semnat de autorii CEBOTAR V. și ZAVATIN V. Demersul științific se axează pe următoarea idee: calitatea percheziției și ridicării materialului incriminator este decisivă pentru perspectiva unei urmăriri penale reușite¹².

Preocupări în domeniul temei noastre atestăm și la autorul Gh. GLADCHI în articolul „*Asigurarea informațională a prevenirii traficului de ființe umane. Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)*”. *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. Chișinău, 6-7 octombrie 2005. Chișinău, 2005*. Acesta atribuie un rol important în cercetarea traficului de ființe umane informației operative, acumulate în activitatea de toate zilele a organelor de drept abilitate de a exercita activitatea de investigație operativă¹³. Gh. GLADCHI acordă un spațiu suficient metodelor de culegere a informațiilor în procesul investigării faptelor de trafic de ființe umane, indicând principiile care se află la baza ei¹⁴, constatând faptul că poliția trebuie să realizeze potențialul confidenților de a culege și transmite mai departe informațiile operative obținute în timpul activității lor. Or, susține Gh. GLADCHI, prin activitățile lor zilnice, acești confidenți pot avea o contribuție crucială în combaterea traficului de persoane¹⁵.

Următoarea publicație, și ea notabilă în materia urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane (*Particularitățile depistării, cercetării și calificării infracțiunilor de trafic de persoane. Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)*). *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. Chișinău, 6-7 octombrie 2005. Chișinău, 2005*) este axată pe verificarea datelor și informațiilor cu privire la traficul de persoane

¹² CEBOTAR, V., ZAVATIN, V. *Recomandări metodice privind investigarea infracțiunilor ce țin de traficul de ființe umane*. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005. ISBN 9975-935-89-3, p. 323-324.

¹³ GLADCHI, Gh. *Asigurarea informațională a prevenirii traficului de ființe umane*. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005. ISBN 9975-935-89-3, p. 23.

¹⁴ Ibidem, p. 24.

¹⁵ Ibidem, p. 24.

parvenite de la organele competente, a celor acumulate sau dobândite de lucrătorii serviciilor operative sau a organelor de urmărire penală¹⁶.

Un element de noutate pentru studiul nostru s-a regăsit și în articolul „*Metodologia investigării traficului de ființe umane de către organele de poliție. Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)*”. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. Chișinău, 6-7 octombrie 2005. Chișinău, 2005”, a cărui autori sunt GRATII V. și ȚVIGUNOV M. Aceștia expun specificul utilizării metodelor reactive, pro active și de subminare în procesul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane¹⁷.

Particularitățile cercetării în cazurile de trafic de ființe umane au fost dezvăluite în mod corespunzător de MOISE A. C. și STANCU Em. în lucrarea „*Criminalistica. Elemente metodologice de investigare a infracțiunilor*”. Ed. Universul Juridic. București, 2017. Acești autori opinează că una dintre cele mai importante provocări pentru organele de punere în aplicare a legii în cadrul procesului de investigare îl reprezintă natura ascunsă a traficului de persoane, ceea ce contribuie la identificarea cu dificultate a victimelor traficului de persoane. Investigatorii din domeniul traficului de persoane trebuie să se adapteze continuu la noile provocări legate de combaterea traficului de persoane prin elaborarea unor noi metodici, tehnici și procedee de investigare¹⁸.

O problemă referitoare la specificul efectuării urmăririi penale în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane ține de disponerea expertizelor judiciare și aplicarea cunoștințelor speciale, de anumite particularități ale efectuării acțiunilor de urmărire penală pe categoria vizată de dosare. În acest sens, autorii STANCU Em. și MANEA T. în lucrarea „*Tactică criminalistică (I)*”. Ed. Universul Juridic. București, 2017 argumentează că oportunitatea expertizei se raportează și la momentul dispunerii acesteia, mai ales în ideea că o dispunere prematură, ca și întârzierea acesteia, poate avea consecințe negative asupra soluționării cauzei. În prima ipoteză, obiectele sau materialele trimise expertului pot suferi modificări, degradări etc. Iar în a doua ipoteză, datele sau urmele sunt insuficiente pentru realizarea cercetării¹⁹.

¹⁶ AVRAM, M. Particularitățile depistării, cercetării și calificării infracțiunilor de trafic de persoane. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005. ISBN 9975-935-89-3, p. 64-65.

¹⁷ GRATII, V., ȚVIGUNOV, M. Metodologia investigării traficului de ființe umane de către organele de poliție. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 307-309. ISBN 9975-935-89-3, p. 307.

¹⁸ MOISE, A. C., STANCU, Em. *Criminalistica. Elemente metodologice de investigare a infracțiunilor*. București : Universul Juridic, 2017. ISBN 978-606-39-0044-0, p. 323.

¹⁹ STANCU, Em., MANEA, T. *Tactică criminalistică (I)*. București : Universul Juridic, 2017. ISBN 978-606-39-0115-7, p. 114.

În perimetrul doctrinei analizate cercetăm și materialul științific „*Traficul de ființe umane. Infractor, victimă, infracțiune*”. Asociația Magistraților Iași, 2005, semnat de autorii MATEUȚ Gh., PETRESCU V. E., ȘTEFĂROI N. ș.a. Inițial, autorii vizați conturează că în instrumentarea cauzelor având ca obiect infracțiunile de trafic de persoane se aplică toate regulile de bază ale procesului penal, cu unele limitări strict prevăzute de lege, dar care în esență sunt derogări care nu afectează dreptul fundamental sau regulile de bază ale procesului penal²⁰. Cercetătorii atenționează că rațiunea instituirii anumitor dispoziții speciale își are fundamentul în natura infracțiunilor vizate, care au dobândit un caracter transfrontalier²¹.

La fel de importante se prezintă a fi și alte materiale științifice publicate peste hotare care, deși indirect, totuși abordează careva laturi și particularități în materia urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane. Constatăm că o semnificație incontestabilă pentru lucrarea elaborată au prezentat-o următoarele materiale științifice: 1) Lucrarea „*Human Trafficking and Police Investigation*”. In: WINTERDYC J, PERRIN B, REICHEL Ph. *Human Trafficking. Exploring the International Nature. Concerns and Complexities*. Ed. CRC Press. Taylor&Francis Group. Boca Raton. Florida, 2012, coordonată de autorul A. HERZ. Aici se susține ideea că infracțiunile de trafic de persoane prezintă un caracter transfrontalier, ceea ce impune ca probele să fie obținute din jurisdicția teritorială a mai multor state, prin utilizarea tehnicilor speciale de investigare penală, a cooperării internaționale și a cererilor de asistență judiciară reciprocă²²; 2) În raza cercetării noastre științifice se încadrează și autorii TERRITO L. și GLOVER N. cu lucrarea „*Criminal Investigation of Sex Trafficking in America*”. Ed. CRC Press. Taylor&Francis Group. Boca raton, Florida, 2014. Referindu-se la particularitățile tactice ale audierii traficantilor de persoane, importantă este afirmația acestora că la audierea lor, investigatorii urmăresc realizarea următoarelor obiective: obținerea unor probe utile pentru procesul de investigare a traficului de persoane; eliminarea din cercul de suspecti a persoanelor nevinovate; identificarea și arestarea și a altor traficanti de persoane, implicați în cazul investigat²³; 3) Lucrarea lui ORSINI B. W. intitulată „*Law enforcement considerations for human trafficking*. In: BURKE M. C. *Human Trafficking Interdisciplinary Perspectives*. Ed. Routledge, Taylor & Francis group, New-York; 2013” este, de fapt, dedicată particularităților de investigare reactivă a traficului de persoane²⁴.

²⁰ MATEUȚ, Gh., PETRESCU, V. E., ȘTEFĂROI, N. ș.a. *Traficul de ființe umane. Infractor, victimă, infracțiune*. Iași : Asociația Magistraților, 2005. ISBN 973-0-03890-2, p. 119.

²¹ Ibidem, p. 119.

²² HERZ, A. *Human Trafficking and Police Investigation*. In: *Human Trafficking : Exploring the International Nature. Concerns and Complexities*. Boca Raton. Florida : Ed. CRC Press, 2012. ISBN 978-1-4398-2036-0, p. 134.

²³ TERRITO, L., GLOVER, N. *Criminal Investigation of Sex Trafficking in America*. Boca raton, Florida : Ed. CRC Press, 2014. ISBN 9781466554221, p. 251.

²⁴ ORSINI, B. W. *Law enforcement considerations for human trafficking*. In: BURKE, M. C. *Human Trafficking Interdisciplinary Perspectives*. New-York : Ed. Routledge, 2013. ISBN 9781315679990, p. 198.

Pentru a clarifica diverse aspecte controversate referitoare la urmărirea penală în cazurile de trafic de ființe umane, am cercetat și lucrări din patrimoniul doctrinar în această materie din Federația Rusă. Acest segment de cercetare a fost dezvăluit reușit în teza de doctor „*Методика расследования торговли людьми. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук*”. Челябинск, 2011, al cărei autor este ФАХРУТДИНОВ Р. З. Analizând metodologia cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane, autorul vizat susține că una din componentele acesteia ține, în mod obligatoriu, de stabilirea circumstanțelor care urmează a fi dovedite, precum și a semnelor ce caracterizează componenta de infracțiune²⁵.

O altă contribuție științifică importantă adusă la temă este lucrarea „*Методика расследования торговли людьми. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук*”. М., 2008 realizată de cercetătorul СМИРНОВ Г. К. În viziunea acestuia, modalitatea comiterii infracțiunii reprezintă un sistem de acțiuni (inacțiuni) ale făptuitorului orientate spre atingerea rezultatului infracțional. Autorul are în vedere acțiunile, deși *inter-conexe*, însă diferite după esență, realizate atât la faza pregătirii și comiterii infracțiunii, cât și în cadrul etape post-criminale²⁶. Aderăm la opinia autorului în sensul că, în cauzele de trafic de ființe umane una dintre circumstanțele care determină calificarea faptei, inclusă și ea în obiectul probatoriului, este influența făptuitorului asupra victimei²⁷.

Un interes aparte pentru aspectele temei de cercetare prezintă și teza de doctor „*Использование специальных познаний при расследовании преступлений, связанных с торговлей людьми и использованием рабского труда*”. Нижний Новгород, 2011 a autoarei ПОЛЯКОВА М. А. Punând accent pe necesitatea utilizării cunoștințelor speciale în vederea stabilirii faptelor noi, importante pentru cercetarea și examinarea în judecată a cauzelor referitoare la traficul de ființe umane, ПОЛЯКОВА М. А. susține că scopul expertizelor judiciare în procesul cercetării cauzelor penale din categoria vizată ține de stabilirea circumstanțelor ce dovedesc legătura înscrisurilor în ciornă ridicate cu învinuții, legătura înregistrărilor foto sau video cu persoana victimei exploatate, precum și a urmelor biologice de proveniență umană din locul de adăpostire sau exploatare a victimei cu persoana acesteia etc.²⁸.

Nu trecem nici peste teza de doctor „*Проблемы первоначального этапа расследования торговли людьми, использования рабского труда и связанных с ними преступлений. Диссертация на соискание степени кандидата юридических наук*”. Нижний Новгород,

²⁵ ФАХРУТДИНОВ, Р. З. *Методика расследования торговли людьми* : Дис. ... канд. юрид. наук. Челябинск, 2011, с. 14.

²⁶ СМЕРНОВ, Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук. М, 2008, с. 58.

²⁷ Ibidem, p. 68-69.

²⁸ ПОЛЯКОВА, М. А. *Использование специальных познаний при расследовании преступлений, связанных с торговлей людьми и использованием рабского труда* : : дис. ... канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2011, с. 145-146.

2010 a cercetătorului КОЛЕЦОВ А. И. Din această lucrare reținem următoarea opinie: „în practica cercetării infracțiunilor vizate sesizările privind traficul de persoane pot fi adresate și de organizațiile neguvernamentale, de cele obștești la care s-a adresat victima recrutată sau răpită. Asistența din partea colaboratorilor organizațiilor specificate, în situația respectivă, poate fi folosită în vederea stabilirii unor relații de încredere între victimă și reprezentanții organelor de drept”²⁹.

În concluziile acestui capitol, s-a arătat, inclusiv, că în cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane s-a acumulat o anumită experiență tactico-metodologică, dar ea poartă un caracter epizodic, or mai multe aspecte legate de sesizarea organelor de urmărire penală, de pornirea urmăririi penale, de specificul probatoriului și a procedurilor probatorii pe această categorie de dosare penale penală rămân neelucidate, făcându-se astfel necesară o generalizare, o analiză și evaluare complexă a cadrului de urmărire penală în acest domeniu, fapt, relevant pentru elaborarea unor teze științifice, recomandări metodico-practice, inclusiv al unui algoritm al urmăririi penale, dar și propuneri de lege-ferenda menite să consolideze cadrul procesual privind activitatea organelor de drept antrenate în lupta cu traficul de ființe umane.

În Capitolul al doilea („**CARACTERISTICA OBIECTULUI PROBATORIULUI ÎN CAZURILE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE UMANE**”) în primul paragraf - *Probele și probatoriul în cazurile privind traficul de ființe umane*, - evidențiem conceptul de „probă” și „probatoriu”, se discută despre specificul lor în raport cu infracțiunile de trafic de ființe umane, trecem în revistă anumite particularități ale probatoriului specifice urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane.

Expunându-ne în privința cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane, susținem că una din componentele acesteia ține, în mod obligatoriu, de stabilirea circumstanțelor care urmează a fi dovedite, precum și a semnelor ce caracterizează componența de infracțiune³⁰. În latura penală a cauzei trebuie să se dovedească, în primul rând, faptele și împrejurările de fapt ce confirmă vinovăția persoanelor bănuite. Pentru ca învinuirea să fie confirmată, este necesar să se constate și forma de vinovăție. În cazul în care latura subiectivă a infracțiunii are ca element un anumit scop sau mobil, și aceste împrejurări trebuie dovedite³¹. Astfel, faptele sau împrejurările de fapt pot viza elementele constitutive ale infracțiunii, particularități cu ajutorul cărora poate fi

²⁹ КОЛЕЦОВ, А. И. *Проблемы первоначального этапа расследования торговли людьми, использования рабского труда и связанных с ними преступлений* : Дис. ...канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2010, с. 85.

³⁰ ФАХРУТДИНОВ, Р. З., *op. cit.*, p. 14.

³¹ THEODORU, Gr. *Tratat de Drept procesual penal*. București : Hamangiu, 2013. 879 p. ISBN 978-606-522-441-4, p. 286-287.

identificat un bănuț, învinuit, dar și aspecte colaterale referitoare la personalitatea acestuia ori care pot întări convingerea că o anumită persoană a săvârșit fapta prevăzută de legea penală³².

Referindu-ne la infracțiunile de trafic de ființe umane menționăm că procesul „cunoașterii” faptului infracțional cuprinde: 1) faptul din trecut, care nu poate fi perceput nemijlocit de către organul de urmărire penală și instanța de judecată; 2) urmele infracțiunii, cercetate nemijlocit de către subiecții vizați supra³³.

În textul celui de-al doilea paragraf - *Circumstanțele care se referă la fondul cauzei* - ne-am concentrat atenția asupra obiectului probatoriului în procesul penal așa cum o cere art. 96 din CPP al RM. Analizând literatura de specialitate și practica judiciară din domeniu, am identificat și am descris cele mai importante circumstanțe care urmează a fi demonstrate în cazul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. Astfel, faptele sau împrejurările cuprinse în obiectul probatoriului sunt deosebit de variate, ele având relevanță informativă numai raportat în mod concret la problemele pe care le ridică rezolvarea unei anumite cauze penale³⁴. Cercetătoarea I. B. MIHAILOVSCAIA susține că obiectul probatoriului este formulat, în linii generale în lege, urmând a fi aplicat în privința tuturor infracțiunilor. Totodată, autoarea susține că pentru concretizarea acestor circumstanțe, ce urmează a fi stabilite în cadrul anumitor cauze penale, este necesar să facem trimitere la norma legii penale. Anume ea formulează semnele juridice obligatorii ale faptei, exercitând funcții de orientare, de ghid în scopul determinării obiectului probatoriu în cadrul unei cauze penale concrete³⁵. Respectiv, cumulul de circumstanțe care urmează a fi stabilite în cadrul cauzei penale, reprezintă obiectul probatoriului. Prin circumstanțe se înțeleg fenomenele lumii materiale, adică faptele și împrejurările de fapt³⁶.

Al treilea paragraf este dedicat *Descoperirii cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunilor de trafic de ființe umane*. Abordând tematica cauzelor și condițiilor apariției traficului de ființe umane, unii savanți le clasifică după natura acestora, „delimitându-le în obiective și subiective. Analizând problema cauzelor și condițiilor traficului de ființe umane, acestea, în opinia unor cercetători, pot fi divizate în două tipuri, după caracteristicile ce le poartă: a) cauze și condiții de ordin intern ca generator al cărora servesc procesele și fenomenele ce se

³² *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Coord.: M. UDROIU. București : Ed. C. H. BECK, 2015. ISBN 978-606-18-0409-2, p. 290.

³³ ФАХРУТДИНОВ, Р. З., *op. cit.*, p. 18.

³⁴ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea generală. În lumina noului Cod de procedură penală*. București : Ed. Universul Juridic, 2014. Vol. I. 743 p. ISBN 978-606-673-376-2, p. 418.

³⁵ *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации* : учебник. Отв. ред. И. Л. ПЕТРУХИН, И. Б. МИХАЙЛОВСКАЯ. Москва : Проспект, 2011. ISBN 978-5-392-01607-5, с. 150.

³⁶ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, Iu. et. al. *Drept procesual penal*. Chișinău : Cartier Juridic, 2005. ISBN 9975-79-343-6, p. 267.

derulează în țara de origine a victimei; b) cauze și condiții de ordin extern ca generator al cărora servesc factorii favorabili din exteriorul țării de reședință a victimei”³⁷.

În opinia autorilor *I. CIOBANU și I.U. GROZA*, „cauzele și condițiile care au generat și/sau favorizat traficul de ființe umane sunt multiple: rata înaltă a șomajului printre femei, sărăcia, reprezentările eronate despre caracterul muncii în străinătate și despre industria sexului, distanța relativ mică spre țara de destinație ș.a. Drept cauză a traficului este definită și familia, modelul familial și factorii educaționali.³⁸ În aceste circumstanțe, alin. 2 din art. 96 Cod de procedură penală al Republicii Moldova stabilește necesitatea descoperirii în cauza penală a cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii³⁹.

În paragraful 2.4. (*Concluzii la Capitolul 2*) concluzionăm, că probatoriul în cauzele penale de trafic de ființe umane, reprezintă activitatea reglementată de lege a organelor de urmărire penală, cu participarea altor subiecți ai procesului penal (ofițeri de investigații, specialiști etc.), în vederea acumulării, verificării și aprecierii probelor privind infracțiunea săvârșită și vinovăția persoanelor implicate, precum și clarificarea altor circumstanțe necesare pentru soluționarea corectă a cauzei, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

Pentru cauzele de trafic de ființe umane, este specifică direcționarea urmăririi penale în vederea stabilirii și probării modului de săvârșire a infracțiunii, coroborarea modalităților faptice de operare a făptuitorilor cu modalitățile normative, prescrise în norma penală, identificarea mijloacelor utilizate de participanții la săvârșirea traficului. Descoperirea deplină a infracțiunilor de trafic de ființe umane presupune clarificarea detaliată și minuțioasă a circumstanțelor ce caracterizează semnele obiective și subiective ale componenței de infracțiune.

Capitolul al treilea (**„SESIZAREA ORGANELOR DE URMĂRIRE PENALĂ ȘI PORNIREA URMĂRIRII PENALE ÎN CAZURILE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE UMANE”**), pune în evidență cinci paragrafe: 1) *Sesizarea organelor de urmărire penală referitor la cazurile de trafic de ființe umane*; 2) *Pornirea urmăririi penale în cauzele privind traficul de ființe umane*; 3) *Interacțiunea organului de urmărire penală cu structurile (subdiviziunile) operativ-investigative în procesul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane*; 4) *Cooperarea internațională în procesul urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe*

³⁷ ODAGIU, Iu., BULAI, Iu., LUCHIN, L. Cauzele și condițiile apariției traficului de ființe umane în Republica Moldova. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 260-268. ISBN 9975-935-89-3, p. 260-261.

³⁸ CIOBANU, I., GROZA, Iu. Unele aspecte criminologice ale traficului de ființe umane. In: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ediție Jubiliară. Seria „Științe socioumanistice”*. Chișinău, 2006, Vol. 1, pp. 391-395. ISSN 1811-2668, p. 393-394.

³⁹ DOLEA, I. et al. *Codul de procedură penală. Comentariu*. Chișinău : Ed. Cartier Juridic, 2005. ISBN 9975-79-373-8, p. 182-183.

umane; 5) *Concluzii la Capitolul 3*. În dependență de conținutul paragrafelor enunțate supra, am focusat atenția asupra următoarelor momente, pe care le vom expune în continuare.

Plângerea, denunțul, sesizarea organului de constatare și sesizarea din oficiu nu constituie mijloace de probă. Această trăsătură privește exclusiv sesizarea, înțelegându-se ca o modalitate de investire a organului de drept cu privire la o faptă părevăzută de legea penală, nu și constatările personale ale organului de urmărire penală, cuprinse într-un act complex care îndeplinește în același timp funcția de sesizare și pe cea de constatare⁴⁰. Astfel, în privința declanșării urmăririi penale, este necesară sesizarea organelor de urmărire penală prin unul din modurile de sesizare prevăzute de lege⁴¹. „Modalitățile de sesizare au un caracter limitativ, însă se pot prezenta sub diferite forme, iar natura juridică a unei sesizări se determină după criterii suibstanțiale, nu formale”⁴². În calitate de temei pentru începerea urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane va figura prezența datelor suficiente că sunt prezente semne ale infracțiunii care, în fiecare caz aparte, trebuie analizate cu luarea în calcul a întregului cumul de informații acumulate în procesul verificării materialelor respective⁴³. Descoperirea și fixarea semnelor traficului de ființe umane se realizează prin efectuarea acțiunilor de verificare nu numai în baza plângerilor parvenite, dar și în cadrul măsurilor speciale de investigații inițiate. Ele sunt efectuate în scopul obținerii informațiilor necesare, precum și pentru verificarea informațiilor obținute anterior din anumite surse confidentiale⁴⁴.

În practica cercetării infracțiunilor vizate sesizările privind traficul de persoane pot fi adresate și de organizațiile neguvernamentale, de cele obștești la care s-a adresat victima recrutată sau răpită⁴⁵. Cercetătorul A. I. COLESOV susține că, „în acest caz, cea mai dificilă circumstanță o reprezintă posibilitatea identificării persoanelor care sunt gata să depună plângeri oficiale în privința anumitor subiecți ai activității infracționale”⁴⁶. Or, pentru începerea urmăririi penale „nu se cer date privind cunoașterea tuturor elementelor infracțiunii, fiind suficiente informațiile ce caracterizează două elemente ale infracțiunii (obiectul infracțiunii și latura obiectivă a infracțiunii). Astfel, urmărirea penală începe *in rem* (în privința faptei săvârșite), nefiind necesară cunoașterea persoanei făptuitorului. Numai când făptuitorul și identitatea

⁴⁰ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, op. cit.*, p. 833.

⁴¹ BERCHEȘAN, V. *Cercetarea penală : Criminalistica – teorie și practică* : îndrumar complet de cercetare penală. București : Icar, 2002. ISBN 978-973-606-012-0, p. 50; PINTEA, A. et al. *Urmărirea penală : Aspecte teoretice și practice. Modele de acte procesuale și procedurale*. București : Ed. Universul Juridic. ISBN 978-606-39-0038-9, p. 114.

⁴² *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, op. cit.*, p. 832.

⁴³ ФАХРУТДИНОВ, Р. З., *op. cit.*, p. 30.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 82.

⁴⁵ КОЛЕСОВ, А. И., *op. cit.*, p. 85.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 87-88.

acestui se cunosc cu precizie, odată cu fapta, urmărirea penală începe și *in personam*, adică în privința unei persoane concrete”⁴⁷.

În opinia cercetătorilor *I. DOLEA* și *M. VIDAICU*, „identificarea metodei de cercetare a cazurilor de trafic de ființe umane este direct dependentă de riscurile la care sunt supuse victimele infracțiunilor. În acest aspect, o obligațiune stringentă a organelor de urmărire penală este evaluarea acelor riscuri care pot periclita securitatea și bunăstarea fizică a victimelor, a persoanelor apropiate acestora, a altor persoane care acordă asistență victimelor”⁴⁸. În calitate de temei al pornirii urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane va figura numai dacă prezența datelor suficiente, ce indică asupra semnelor infracțiunii”⁴⁹. Caracterul transnațional al traficului de ființe umane presupune că „țările de tranzit și de destinație trebuie să lucreze împreună pentru contracararea și prevenirea traficului, protecția victimei, urmărirea penală a traficanților și eradicarea filialelor care mențin acest fenomen”⁵⁰.

Un rol important la efectuarea corespunzătoare, calitativă și la un nivel înalt de profesionalism a urmăririi penale a traficanților de ființe umane îl are și activitatea specială de investigații, realizată de anumite structuri statale, special împuternicite în această privință. Activitatea vizată este axată pe totalitatea actelor îndeplinite de către subiecții autorizați, cu participarea sau în colaborare cu alte autorități și/sau persoane, în formele și conform procedurii stabilite de lege, în scopul culegerii de informații necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor⁵¹. Interacțiunea bine organizată dintre organele de urmărire penală și structurile (subdiviziunile) speciale de investigații în procesul urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane creează premise pentru identificarea rapidă și eficientă a victimelor acestor infracțiuni și a făptuitorilor.

Pericolul infracțiunii de trafic de ființe umane „constă și în strânsele legături ale acestui gen infracțional cu criminalitatea organizată transnațională. Este cert că rețelele de infractori nu acționează izolat. Ele au stabilite legături cu alte forme de crimă organizată. La nivel structural, aceste legături pot fi constante sau de o singură dată, în dependență de interesul și rentabilitatea

⁴⁷ DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, Iu. et. al. *Drept procesual penal*, op. cit., p. 538.

⁴⁸ VIDAICU, M., DOLEA, I., op. cit., p. 96.

⁴⁹ *Уголовный процесс* : учебник. Под ред. В. П. БОЖЬЕВА. Москва : Высшее образование, 2008. ISBN 978-5-9692-0318-1, с. 152; *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации* : учебник. Отв. ред. И. Л. ПЕТРУХИН, И. Б. МИХАЙЛОВСКАЯ, op. cit., p. 685.

⁵⁰ McKEON, C. Interpol-ul în lupta contra traficului de ființe umane. In: *Probleme de prevenire și combatere a delincvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern., 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004. ISBN 9975-935-55-9, p. 33.

⁵¹ COVALCIUC, I. *Măsurile speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal* : Autoref. tezei de doctor în drept. Chișinău, 2018, p. 11.

participanților”⁵². În epoca contemporană a început construcția normativă comunitară în domeniul traficului de persoane. A fost un început timid, lipsit de urgență, însă astăzi această construcție normativă își dovedește din ce în ce mai mult importanța practică pentru menținerea unui climat de securitate, siguranță și ordine publică⁵³. La momentul de față, cel mai important instrument juridic în domeniul combaterii traficului de persoane la nivelul Uniunii Europene este Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene din 5 aprilie 2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane⁵⁴. Actualmente, în Republica Moldova, în vederea obținerii de informații cu caracter operativ în procesul efectuării unor acțiuni de urmărire penală, acțiuni speciale de investigații sau a altor măsuri de localizare și arest a persoanelor aflate în căutare, ofițerii CCTP utilizează pe larg instrumentele și canalele internaționale abilitate: Interpol, SELEC/GUAM etc.⁵⁵.

Concluziile formulate (*paragraful 3.5.*) la acest capitol atestă faptul, că în mare parte, urmărirea penală în cazurile de trafic de ființe umane este începută în baza sesizărilor adresate organului de urmărire penală de victimele infracțiunii sau de partea vătămată. Totodată, considerăm, că cea mai eficientă schemă de descoperire a infracțiunilor de trafic de ființe umane este, totuși, urmărirea făptuitorilor în baza informațiilor sesizate de ofițerii de investigații și de colaboratorii organelor de urmărire penală. Urmărirea penală și descoperirea infracțiunii de trafic de ființe umane se realizează atât prin documentarea activității infracționale a făptuitorilor și complicilor acestora prin măsuri speciale de investigații, cât și prin acțiuni de urmărire penală, în vederea asigurării probatoriului penal, impunându-se o interacțiune efectivă cu subdiviziunile investigativ-operative, cu poliția de frontieră, cu serviciul vamal, cu serviciile publice, cu alte organe de stat și organizații neguvernamentale specializate și, bineînțeles, o cooperare internațională adecvată în materie penală.

Al patrulea Capitol („**SPECIFICUL PROCEDEELOR PROBATORII ÎN CAUZELE PENALE DE TRAFIC DE FIINȚE UMANE**”) este structurat în șapte paragrafe, în cadrul cărora se reflectă specificul efectuării diferitor acțiuni de urmărire penală în cauzele penale de trafic de ființe umane, precum: cercetarea la fața locului, efectuarea de percheziții și ridicări,

⁵² CIOBANU, I., GROZA, Iu.. Unele aspecte criminologice ale traficului de ființe umane, *op. cit.*, p. 392.

⁵³ ANTON, D. Incriminarea și sancționarea infracțiunii de trafic de persoane la nivelul UE. In: *Criminalistica în serviciul justiției: constatări, tendințe și realizări* : Materialele Simpoz. intern. de criminalistică, 19-20 sept. 2008. Chișinău : ULIM. ISBN 978-9975-934-62-6, p. 123.

⁵⁴ Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 05.04.2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, precum și de înlocuire a Deciziei-cadru 2002/629/JAI a Consiliului. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* [online]. 2011, nr L 101/1 [accesat 12.12.2019]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0036&from=EN>.

⁵⁵ *Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties. Third evaluation round. Thematic focus: Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings.* GRETA(2018)26 [online] [accesat 12.02.2020]. Disponibil: <https://rm.coe.int/greta-2018-26-en/16808f0990>.

audierea victimei (părții vătămate), audierea martorilor, audierea bănușilor, învinușilor în comiterea acestor fapte, examinarea corporală, prezentarea spre recunoaștere, confruntarea, verificarea declarațiilor la locul faptei, experimentul, etc.

În opinia lui *GH. NISTORESCU*, „cercetarea locului faptei în cazul infracțiunilor de trafic de persoane poate avea loc cu prilejul infracțiunii flagrante, activitate plasată, de regulă, în debutul cercetărilor sau într-un moment al urmării penale. Principala activitate efectuată de organele de urmărire penală, în cursul unei asemenea infracțiuni, constă în investigarea locului faptei”⁵⁶. În anumite cazuri, cercetarea la fața locului, pentru clarificarea anumitor împrejurări privind săvârșirea infracțiunii, poate implica *ridicarea unor obiecte sau înscrisuri* de la instituții sau persoane fizice sau efectuarea de percheziții⁵⁷.

Declarațiile părții vătămate reprezintă și un mijloc de apărare a intereselor lor legitime, mai exact de indicare a probelor care dovedesc împrejurările relatate și care servesc intereselor lor în cadrul procesului penal⁵⁸. La audierea părților vătămate atenția primordială este acordată acumulării informațiilor privind circumstanțele și participanții faptului infracțional (locul, timpul, modul etc.)⁵⁹. Or, obiectul declarațiilor făcute de victima unui trafic de ființe umane include datele referitoare la această faptă penală și la alte circumstanțe relevante pentru cauza respectivă. Reținem și faptul că, proba cu martori reprezintă una din cele mai eficiente mijloace și pârgii de stabilire a circumstanțelor cauzei și de identificare a făptuitorilor, în special, în cazurile privind traficul de ființe umane, din care considerent sunt inadmisibile orice abateri, cât de mici nu ar fi, în materia reglementărilor procesual penale în raport cu acest procedeu probatoriu.

Prin audierea traficantilor de persoane, ofișerii de urmărire penală „urmăresc realizarea următoarelor obiective: obținerea unor probe utile pentru procesul de investigare a traficului de persoane; eliminarea din cercul de suspecți a persoanelor nevinovate; identificarea și arestarea și a altor traficanti de persoane, implicați în cazul investigat; trimiterea în judecată a traficantilor de persoane”⁶⁰. De asemenea, am constatat că victimele traficului de ființe umane urmează a fi supuse, în mod obligatoriu examinării corporale. Aceasta poate avea loc după adresarea lor cu plângere privind infracțiunea comisă, fie după descoperirea lor în urma raidurilor, a operațiunilor speciale privind reținerea comercianților cu „marfă vie”, a persoanelor care le adăpostesc sau care exploatează victimele prin muncă în condiții de sclavie.

⁵⁶ NISTORESCU, C. Investigarea criminalistică a locului faptei în cazurile infracțiunilor de trafic de persoane. In: *Legea și Viața*. 2010, nr. 4, ISSN 1810-309X, p. 43.

⁵⁷ NEAGU I., DAMASCHIN M., *op. cit.*, p. 541.

⁵⁸ MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. București : Ed. C. H. BECK, 2012. ISBN 978-973-115-252-3p. 134.

⁵⁹ *Следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов*. Под ред. В. ОБРАЗЦОВА. Москва : Юристъ, 2001. ISBN 5-7975-0115-5, p. 66.

⁶⁰ TERRITO L., GLOVER N., *op. cit.*, p. 251.

În cazurile privind traficul de ființe umane, prezentarea spre recunoaștere necesită nu numai o audiere premergătoare detaliată, minuțioasă a persoanei ce urmează să recunoască, dar și efectuarea unui experiment în vederea verificării capacităților persoanei vizate de a percepe la auz și a delimita în cadrul contactului auditiv nemijlocit la telefon sau în baza materialelor înregistrărilor audio, vocile diferitor persoane”⁶¹.

O atenție aparte vizează paragraful 4.6. (*Aplicarea cunoștințelor speciale în procesul efectuării urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane*) specificului utilizării cunoștințelor speciale în raport cu cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane. Este descrisă oportunitatea și necesitatea antrenării specialiștilor, experților la efectuarea acțiunilor de urmărire penală pe această categorie de dosare. Sunt evidențiate și acele priorități și posibilități pe care ni le oferă cunoștințele speciale în procesul cercetării și descoperirii faptelor de trafic de ființe umane, sunt descrise situațiile când anumite lucruri lipsite de claritate pot fi soluționate prin rapoartele de constatare și dimpotrivă, când pentru clarificarea anumitor situații și momente este obligatorie dispunerea și efectuarea expertizelor judiciare.

Analiza practicii judiciare pe dosarele de trafic de ființe umane indică la faptul că lipsa cunoștințelor speciale sau neaplicarea lor corespunzătoare în procesul cercetării poate avea ca efect pierderea materialului probator, imposibilitatea identificării persoanelor implicate în comiterea infracțiunilor vizate⁶². Or, „în sistemul măsurilor de combatere a acestui fenomen un rol important revine metodelor și mijloacelor tehnico-criminalistice. Acestea contribuie efectiv la depistarea și ridicarea urmelor infracțiunii și a făptuitorului, permit să se obțină informații utile pentru căutarea infractorilor și probarea vinovăției lor, asigurând, totodată, și un nivel înalt de documentare a stărilor de fapt și a procedeele probatorii”⁶³. Este în afara oricărei îndoieli că stabilirea obiectivă și deplină a împrejurărilor specifice și complexe ale cauzelor penale cere de la cei angajați în urmărirea penală, în afară de alte calități, cunoștințe profunde de specialitate⁶⁴. În fine, în concluzii la acest capitol constatăm că respectarea acestor exigențe sunt de natură să influențeze rezultatele expertizelor și să contribuie la consolidarea probatoriului și stabilirea adevărului în procesul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane.

În concluziile formulate la acest capitol (*paragraful 4.7.*) am reliefat specificul procedeele probatorii în cauzele penale de trafic de ființe și anume - cercetarea la fața locului, efectuarea de percheziții și ridicări, audierea victimei (părții vătămate), audierea martorilor, audierea bănuțului, învinuțului, examinarea corporală, prezentarea spre recunoaștere, confruntarea,

⁶¹ ФАХРУТДИНОВ Р. З., *op. cit.*, p. 163-164; КОЛЕЦОВ А. И., *op. cit.*, p. 202-203.

⁶² ПОЛЯКОВА, М. А., *op. cit.*, p. 138.

⁶³ GOLUBENCO, Gh., COLODROVSCHI, V. *Asistența tehnico-criminalistică a descoperirii infracțiunilor* : Studiu științifico-practic. Chișinău, 2010. ISBN 978-9975-78-856-4, p. 5.

⁶⁴ DORAȘ, S. *Criminalistica*. Chișinău : Cartea Juridică, 2011. ISBN 978-9975-53-015-6, p. 466.

reconstituirea, verificarea declarațiilor la locul faptei, experimentul, constatarea și expertiza medico-legală - este determinant modul de operare al făptuitorilor, adică de săvârșire a infracțiunii de trafic. Procedeele probatorii în cauză trebuie aplicate în conformitate cu tactica și metodologia criminalistică și cu algoritmul elaborat, pentru a identifica urmele în cauză și a le fixa în calitate de probe. Aceste procedee probatorii urmăresc: 1) clarificarea problemelor, atât la faza inițială, cât și la cea ulterioară a urmăririi penale; 2) clarificarea rolului fiecărui participant (autor, organizator, instigator, complice) în comiterea traficului de ființe umane; 3) înlăturarea contradicțiilor în vederea asigurării unui probatoriu sistemic privind dovedirea vinovăției celor învinuiți în săvârșirea infracțiunii de trafic și trimiterea cauzei în judecată.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea științifică a particularităților urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane a determinat formularea următoarelor **concluzii generale**:

1. Actualitatea și oportunitatea cercetării de față este determinată de lipsa unei metodologii aprobate în materia urmăririi penale și cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane, precum și suportul științific insuficient pe acest segment de activitate al organelor de drept. Necesitatea perfecționării activității de descoperire și investigare a acestui gen de infracțiuni îndreptățește pe deplin cercetarea cadrului procesual penal și practicii de urmărire penală în cauzele de trafic de ființe umane, argumentul constând în oportunitatea elaborării și punerii pe rol a unui suport științific adecvat în materie, precum și a unor teze, viziuni și recomandări privind aplicarea corectă și uniformă a normelor procesuale și, nu în ultimul rând proiectarea unui algoritm al acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, menit să servească la desfășurarea urmăririi penale „pas cu pas” în vederea colectării probelor și trimiterii celor vinovați în judecată (*A se vedea: Capitolul I, Subcapitolele 1.1 -1.3*).

2. Analiza și evaluarea surselor doctrinare privind traficul de ființe umane pune în evidență mai multe probleme de natură să afecteze procesul de descoperire a infracțiunilor în cauză, care se referă la următoarele: • traficul de ființe umane posedă un caracter extrem de complex, implicând un cerc larg de infractori - organizatori, autori, instigatori și alții - și este în legătură cu alte fapte penale; • acțiunile organelor de drept survin de regulă post-factum, după un anumit timp, când o parte din urmele infracțiunii sunt distruse, iar victimele, în astfel de situații, deseori evită să coopereze cu organele de urmărire penală, alteleori î-și retrag plângerea făcută și probarea vinovăției făptuitorilor devine dificilă; • deseori acțiunile organelor de drept vizează un anumit faptuitor sau episod al infracțiunii, scăpându-se măsurile speciale de investigații și acțiunile de cooperare internațională penală privind descoperirea tuturor participațiilor la infracțiune, or

traficul de ființe umane este formă de manifestare a crimei organizate, având caracter transnațional; • imixiuni, obstacole și opunere urmării penale, fapt care împiedică urmărirea penală și impune eforturi de contracarare a acestor acțiuni; • urmărirea penală în cauzele penale de trafic de ființe umane suscită efortul conjugat al mai multor entități abilitate cu competențe în domeniu, or practica descoperirii infracțiunilor denotă o interacțiune insuficientă a acestora (*A se vedea: Capitolul I, Subcapitolele 1.1 -1.3*).

3. Probatoriul, în cauzele de trafic de ființe umane, constituie activitatea organelor de urmărire penală, cu participarea altor subiecți ai procesului penal (ofițeri de investigații, specialiști etc.), în vederea acumulării, verificării și aprecierii probelor privind infracțiunea săvârșită și vinovăția persoanelor implicate, precum și clarificarea circumstanțelor necesare pentru soluționarea corectă a cauzei, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată (*A se vedea: Capitolul II, Subcapitolele 2.1 -2.2*).

4. Specificul urmării penale în cazul traficului de ființe umane este determinat de elementul material al infracțiunii în cauză, exteriorizat prin conduita ilicită a făptuitorilor - recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea victimelor traficului în scopurile prevăzute de norma penală – imprimându-se în spectrul, tactica și metodologia acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații privind asigurarea probatoriului. În cauzele de trafic de ființe umane, este specifică direcționarea urmării penale în vederea stabilirii și probării modului de săvârșire a infracțiunii, coroborarea modalităților faptice de operare a făptuitorilor cu modalitățile normative, prescrise în norma penală, identificarea mijloacelor utilizate de participanții la săvârșirea traficului (*A se vedea: Capitolul II, Subcapitolele 2.1 -2.4*).

5. Urmărirea penală în cazurile de trafic de ființe umane este începută, în mare parte, în baza sesizărilor adresate organului de urmărire penală de victimele infracțiunii sau de partea vătămată (art.262, alin.(1), pct.1), art. 263 C.pr.pen. al RM). În același timp, practica urmării penale în cauzele de trafic denotă că este mai eficientă schemă de descoperire a acestui gen de infracțiuni în baza informațiilor sesizate de ofițerii de investigații și de colaboratorii organelor de urmărire penală (art.262, alin.(1), pct.4) și alin.(3) C.pr.pen. al RM). În alte cazuri, sesizările privind traficul de persoane sunt adresate organului de urmărire penală și de alte entități – de organizații neguvernamentale la care s-a adresat victima, de persoane cărora le-au devenit cunoscute asemenea fapte (denunț - art.262, alin.(1), pct.2), art. 263, alin.(2) C.pr.pen. al RM), mai rar poate fi și autodenunțul vreunuia dintre participanții la infracțiunea de trafic de ființe umane (autodenunț - art.262, alin.(1), pct.3), art.264 C.pr.pen. al RM), precum și de către organul de constatare (proces-verbal cu privire la constatarea infracțiunii - art.262, alin.(1), pct.3¹) C.pr.pen. al RM). Acțiunile prealabile, inclusiv privind verificarea, precizarea și completarea

informațiilor inițiale, precum și documentarea faptelor infracționale și efectuarea acțiunilor de urmărire penală în vederea asigurării probatoriului penal, consecutivitatea acestora, în funcție de actul de sesizare, se desfășoară eșalonat conform unui algoritm elaborat și promovat în cadrul cercetării noastre (*A se vedea: Capitolul III, Subcapitolul 3.1, anexa 8*).

6. Începerea urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane prezumă deținerea de către organul de urmărire penală a unor informații suficiente ce atestă o bănuială rezonabilă, în sensul prevederilor art. 4³ C.pr.pen. al RM; urmărirea penală poate începe *in rem*, ulterior, după identificarea făptuitorului se desfășoară *in personam*. Înseși urmărirea penală și descoperirea infracțiunii de trafic de ființe umane, în viziunea noastră, urmează a se realiza, atât prin măsuri speciale de investigații, cât și prin acțiuni de urmărire penală în vederea asigurării probatoriului penal, acestea fiind desfășurate eșalonat potrivit algoritmului elaborat în cadrul cercetării (*A se vedea: Capitolul III, Subcapitolul 3.2, anexa 8*).

7. Urmărirea penală și descoperirea infracțiunii de trafic de ființe umane impune o interacțiune efectivă cu subdiviziunile investigativ-operative, cu poliția de frontieră, cu serviciul vamal, cu serviciile publice, cu alte organe de stat și organizații neguvernamentale specializate în domeniu. Caracterul transnațional al infracțiunii de trafic de ființe umane suscită, după caz, măsuri de cooperare polițienească internațională (inclusiv prin Interpol, Europol) - schimb de informații, informare reciprocă, supraveghere transfrontalieră, tehnici speciale de investigare sau acțiuni de cooperare internațională în materie penală (Legea nr.371 din 01.12.2006 privind asistența juridică internațională în materie penală) – echipe comune de investigații, comisii rogatorii, comunicarea mijloacelor de probă, a dosarelor și documentelor, audierea martorilor inclusiv prin videoconferință, transferul procedurilor penale, urmărirea și sechestrarea produsului infracțiunii, extrădarea și alte acțiuni incidente convențiilor internaționale, conform actelor internaționale la care este parte Republica Moldova (*A se vedea: Capitolul III, Subcapitolele 3.3-3.4, anexa 8*).

8. Pentru specificul procedurilor probatorii în cauzele penale de trafic de ființe și anume - cercetarea la fața locului, efectuarea de percheziții și ridicări, audierea victimei (părții vătămate), audierea martorilor, audierea bănuitului, învinuitului, examinarea corporală, prezentarea spre recunoaștere, confruntarea, reconstituirea, verificarea declarațiilor la locul faptei, experimentul, constatarea și expertiza medico-legală - este determinant modul de operare al făptuitorilor, adică de săvârșire a infracțiunii de trafic - recrutare, transportare, transfer, adăpostire sau primire a victimelor traficului în scopurile prevăzute de penală, dar și mijloacele stipulate în norma de incriminare a traficului - aplicarea violenței ori amenințarea de aplicare a violenței; răpirea; sustragerea, tănuirea, degradarea sau distrugerea documentelor; ținerea în servitute, în scopul întoarcerii unei datorii; amenințarea cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei

sau altor persoane fizice sau juridice; înșelăciunea; abuz de poziție de vulnerabilitate sau abuz de putere, dare ori primire a unor plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra altei persoane. Or, modul de operare al făptuitorilor, mijloacele folosite, produc urme infracționale specifice traficului de ființe umane, iar procedeele probatorii în cauză trebuie aplicate, în viziunea noastră, în conformitate cu tactica și metodologia criminalistică și cu algoritmul elaborat în cadrul cercetării noastre, pentru a identifica urmele în cauză și le fixa în calitate de probe. Aceste procedee probatorii urmăresc: 1) clarificarea problemelor, atât la faza inițială, cât și la cea ulterioară a urmăririi penale; 2) clarificarea rolului fiecărui participant (autor, organizator, instigator, complice) în comiterea traficului de ființe umane; 3) înlăturarea contradicțiilor în vederea asigurării unui probatoriu sistemic privind dovedirea vinovăției celor învinuiți în săvârșirea infracțiunii de trafic și trimiterea cauzei în judecată (*A se vedea: Capitolul IV, Subcapitolele 4.1-4.7, anexa 8*).

9. Eficiența constatărilor și expertizelor medico-legale, în cauzele de trafic de ființe umane, este în funcție de oportunitatea dispunerii lor, de modul în care organele de urmărire penală recurg la ajutorul experților și a specialiștilor, de conținutul și spectrul întrebărilor formulate pentru soluționare. Respectarea acestor exigențe este de natură să influențeze rezultatele expertizelor și să contribuie la consolidarea probatoriului și stabilirea adevărului în procesul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane (*A se vedea: Capitolul IV, Subcapitolul 4.6*).

Totodată, pe marginea cercetării realizate, considerăm oportune din perspectiva perfecționării cadrului procesual, următoarele **recomandări** cu caracter **de lege ferenda**:

1. Completarea prevederilor alin. 1, art. 215 Cod de procedură penală al Republicii Moldova cu sintagma: „și membrilor ONG-urilor care oferă servicii de asistență victimelor traficului de ființe umane”;

2. Completarea prevederilor alin. 4, art.58 Cod de procedură penală al Republicii Moldova cu pct. 2¹ cu următorul conținut: „să fie asistată, în condițiile legii de un membru al ONG-urilor care oferă servii de asistență socială”;

3. Introducerea în Codul de procedură penală al Republicii Moldova a unui nou articol, 130¹ **Percheziția unui mijloc de transport** în următoarea redacție:

„(1) Percheziția unui mijloc de transport constă în examinarea acestuia și/sau a componentelor lui.

(2) Percheziția unui mijloc de transport în lipsa autorizației judecătorului de instrucție este posibilă: a) la reținerea făptuitorului (bănuț, învinuit, inculpat; b) dacă sunt temeiuri de a presupune că în mijlocul de transport pot fi găsite documente sau obiecte ce pot avea importanță pentru cauza penală. Ulterior, judecătorul de instrucție va verifica legalitatea percheziției mijlocului de transport.

(3) *În caz de necesitate, la percheziția mijlocului de transport poate fi antrenat un specialist*".

4. Completarea art. 263 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova cu un nou alineat – 6¹ în următoarea redacție: *„Dacă plângerea este depusă de o persoană străină sau de o persoană fără cetățenie care locuiește pe teritoriul Republicii Moldova, sesizându-se în acest fel despre comiterea unei fapte infracționale pe teritoriul unui stat, ce are încheiate tratate, acorduri de asistență juridică internațională în materie penală cu Republica Moldova, organul de urmărire penală este obligat să recepționeze plângerea, să o înregistreze în modul corespunzător și să o remită în termene rezonabile organului competent din țara pe teritoriul căreia a fost săvârșită infracțiunea respectivă”*.

5. Totodată, este necesară completarea art. 2, alin. 1 din Legea cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal, nr. 105-XVI din 16.05.2008, cu un nou pct., - g) – cu următorul conținut: *„membrii ONG-urilor care oferă servicii de asistență victimelor infracțiunilor”*.

De asemenea, considerăm binevenită completarea art. 266 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova cu alin. (2), cu următorul conținut: *„În cazurile privind infracțiunile prevăzute la art. 165, 167, 168, 206, 207, 220 și 362¹ din Codul penal, urmărirea penală se efectuează de către organul de urmărire penală al Centrului pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane”*.

În vederea consolidării și perfecționării cadrului metodologic al acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, recomandăm **algoritmul urmării penale în cauzele de trafic de ființe umane**. (A se vedea **anexa 8** a tezei de doctorat).

Avantajele recomandărilor formulate se exprimă prin: a) conturarea problemelor teoretico-normative existente în procesul de instrumentare a cauzelor de trafic de ființe umane, de natură să afecteze activitatea de descoperire a infracțiunilor de trafic de ființe umane și elaborarea și punerea pe rol a unui suport științific adecvat în materie, susținut cu teze, viziuni și recomandări pertinente, care fără îndoieli va avea un impact pozitiv asupra ansamblului general de prevenire și combatere a criminalității, și în particular vis-a-vis de cadrul procesual și metodologic al urmării penale în acest domeniu; b) identificarea specificului urmării penale în cazul traficului de ființe umane în unison cu specificul procedurilor probatorii, oferă o imagine mai clară asupra întregului mecanism al infracțiunii de trafic de ființe umane, inclusiv în ce privește modul de operare al făptuitorilor, organizarea și rolurile, mijloacele folosite, urmele infracționale produse, fapt, care bineînțeles va înlesni selectarea și aplicarea celor mai optimale metode de documentare, precum și alegerea tacticii și metodologiei criminalistice adecvate de

investigare a acestor cauze, asigurând, astfel, dovedirea vinovăției celor bănuți, învinuți și trimiterea lor în judecată; c) utilitatea textelor de lege-ferenda elaborate din perspectiva modificării și completării unor norme din Codul de procedură penală al Republicii Moldova și din Legea nr. 105-XVI din 16.05.2008 privind protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal, în ipoteza valorificării acestora de către legiuitor, contribuind astfel la perfecționarea cadrului procesual, inclusiv în materia urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane; d) proiectarea algoritmului acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități și consecutivitatea desfășurării acestora „pas cu pas” în vederea documentării activității infracționale a bănuților, învinuților și asigurării probatoriului, va contribui la dezvoltarea cadrului științifico-metodologic de instrumentare a cauzelor de trafic de ființe umane.

În contextul celor relatate supra, a fost soluționată *problema științifică de importanță majoră*, care constă în conturarea cadrului procesual al urmăririi penale în cauzele privind traficul de ființe umane, proiectarea algoritmului acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, fundamentat pe legislație, doctrină și jurisprudență, precum și în baza tacticii și metodologiei criminalistice, fapt de natură să contribuie la eficientizarea acestui proces în ansamblul general de prevenire și combatere a infracțiunilor vizate.

Planul cercetărilor de perspectivă la tema lucrării. Dat fiind cauzalitatea extinsă a fenomenului de trafic de ființe umane, diversitatea condițiilor ce favorizează fenomenul, caracterul complex și organizat al infracțiunii în cauză și conexiunea cu alte fapte penale, dar și răspândirea acestia la scară internațională, implicând un cerc larg de infractori - organizatori, autori, instigatori, alți complici - vectorul cercetărilor științifice este firesc să fie la fel extins, context în care propunem în perspectivă următoarele teme: 1) Particularitățile activității speciale de investigații privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane; 2) Fenomenul traficului de ființe umane: cauzalitatea și determinantele, măsurile de prevenire și combatere; 3) Personalitatea infractorului și a victimei traficului de ființe umane: abordare criminologică din perspectiva prevenirii fenomenului, recuperării victimei și resocializării infractorului; 4) Cadrul tactico-metodologic de investigare a infracțiunii de trafic de ființe umane.

BIBLIOGRAFIE

1. ANDRONACHI, A. Unele acțiuni de urmărire penală întreprinse în cazul cercetării infracțiunilor privind traficul de ființe umane. In: *Probleme de prevenire și combatere a delicvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern., 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, pp. 451-461. ISBN 9975-935-55-9.
2. ANTON, D. Incriminarea și sancționarea infracțiunii de trafic de persoane la nivelul UE. In: *Criminalistica în serviciul justiției: constatări, tendințe și realizări* : Materialele Simpoz. intern. de criminalistică, 19-20 sept. 2008. Chișinău : ULIM, 2009, pp. 122-127. ISBN 978-9975-934-62-6.
3. AVRAM, M. Particularitățile depistării, cercetării și calificării infracțiunilor de trafic de persoane. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 59-68. ISBN 9975-935-89-3.
4. BERCHEȘAN, V. *Cercetarea penală : Criminalistica – teorie și practică* : îndrumar complet de cercetare penală. București : Icar, 2002. 420 p. ISBN 978-973-606-012-0.
5. CEBOTAR, V., ZAVATIN, V. Recomandări metodice privind investigarea infracțiunilor ce țin de traficul de ființe umane. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 318-324. ISBN 9975-935-89-3.
6. CIOBANU, I., GROZA, Iu. Unele aspecte criminologice ale traficului de ființe umane. In: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ediție Jubiliară. Seria „Științe socioumanistice”*. Chișinău, 2006, Vol. 1, pp. 391-395. ISSN 1811-2668.
7. COVALCIUC, I. *Măsurile speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal* : Autoref. tezei de doctor în drept. Chișinău, 2018. 27 p.
8. *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Coord.: M. UDROIU. București : Ed. C. H. BECK, 2015. 1691 p. ISBN 978-606-18-0409-2.
9. CUȘNIR, V. Probleme actuale de prevenire și combatere a traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale în contextul Programului de Stat de combaterea a criminalității și corupției pentru anii 2003-2004. În: Materialele Conf. șt.-practice intern., 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, p. 273, ISBN 9975-935-55-9.
10. Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 05.04.2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, precum și de înlocuire a Deciziei-cadru 2002/629/JAI a Consiliului. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* [online]. 2011, nr L 101/1 [accesat 12.12.2019]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0036&from=EN>.
11. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, Iu. et. al. *Drept procesual penal*. Chișinău : Cartier Juridic, 2005. 960 p. ISBN 9975-79-343-6.
12. DOLEA, I. et al. *Codul de procedură penală. Comentariu*. Chișinău : Ed. Cartier Juridic, 2005. 768 p. ISBN 9975-79-373-8.
13. DORAȘ, S. *Criminalistica*. Chișinău : Cartea Juridică, 2011. 629 p. ISBN 978-9975-53-015-6.
14. GLADCHI, Gh. Asigurarea informațională a prevenirii traficului de ființe umane. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 23-27. ISBN 9975-935-89-3.
15. GOLUBENCO, Gh., COLODROVSCHI, V. *Asistența tehnico-criminalistică a descoperirii infracțiunilor* : Studiu științifico-practic. Chișinău, 2010. 236 p. ISBN 978-9975-78-856-4.

16. GRATII, V., ȚVIGUNOV, M. Metodologia investigării traficului de ființe umane de către organele de poliție. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 307-309. ISBN 9975-935-89-3.
17. HERZ, A. Human Trafficking and Police Investigation. In: *Human Trafficking : Exploring the International Nature. Concerns and Complexities*. Boca Raton. Florida : Ed. CRC Press, 2012, pp. 129-152. ISBN 978-1-4398-2036-0.
18. MATEUȚ, Gh., PETRESCU, V. E., ȘTEFĂROI, N. ș.a. *Traficul de ființe umane. Infractor, victimă, infracțiune*. Iași : Asociația Magistraților, 2005. 254 p. ISBN 973-0-03890-2.
19. MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. București : Ed. C. H. BECK, 2012. 907 p. ISBN 978-973-115-252-3.
20. McKEON, C. Interpol-ul în lupta contra traficului de ființe umane. In: *Probleme de prevenire și combatere a delincvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern., 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, pp. 206-211. ISBN 9975-935-55-9.
21. MOISE, A. C., STANCU, Em. *Criminalistica. Elemente metodologice de investigare a infracțiunilor*. București : Universul Juridic, 2017. 355 p. ISBN 978-606-39-0044-0.
22. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea generală. În lumina noului Cod de procedură penală*. București : Ed. Universul Juridic, 2014. Vol. I. 743 p. ISBN 978-606-673-376-2.
23. NISTORESCU, C. Investigarea criminalistică a locului faptei în cazurile infracțiunilor de trafic de persoane. In: *Legea și Viața*. 2010, nr. 4, pp. 43-48. ISSN 1810-309X.
24. ODAGIU, Iu., BULAI, Iu., LUCHIN, L. Cauzele și condițiile apariției traficului de ființe umane în Republica Moldova. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 260-268. ISBN 9975-935-89-3.
25. ORSINI, B. W. Law enforcement considerations for human trafficking. In: BURKE, M. C. *Human Trafficking Interdisciplinary Perspectives*. New-York : Ed. Routledge, 2013, pp. 260-279. ISBN 9781315679990.
26. PINTEA, A. et al. *Urmărirea penală : Aspecte teoretice și practice. Modele de acte procesuale și procedurale*. București : Ed. Universul Juridic, 2017. 589 p. ISBN 978-606-39-0038-9.
27. *Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties. Third evaluation round. Thematic focus: Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings*. GRETA(2018)26 [online] [accesat 12.02.2020]. Disponibil: <https://rm.coe.int/greta-2018-26-en/16808f0990>.
28. *Raport național asupra politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2015*. [online] [citată 12.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raport_naional.pdf.
29. *Raport național cu privire la implementarea Planului național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru perioada anilor 2014-2016 și realizările în domeniu pentru anul 2016*. [online] [citată 14.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raport_national_2016.pdf.
30. *Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2017*. [online] [citată 16.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raportul_naional_2017_cuprins.pdf.
31. *Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2018* [online] [citată 16.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raport_national_2018_coordonat_cu_infografic.pdf.

32. *Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2019.* [online] [citată 18.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/RAPORTUL_NAIONAL_ANTITRAFIC_2019.pdf.
33. *Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2020.* [online] [citată 19.02.2021]. Disponibil: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/Raport-integral-realizarea-politicii-TFU-202055137.pdf>.
34. STANCU, Em., MANEA, T. *Tactică criminalistică* (I). București : Universul Juridic, 2017. 224 p. ISBN 978-606-39-0115-7.
35. *Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, din 17 iulie 1998* [online] [citată 10.02.2021]. Disponibil: <https://www.legal-tools.org/doc/759f54/pdf/>.
36. TERRITO, L., GLOVER, N. *Criminal Investigation of Sex Trafficking in America*. Boca raton, Florida : Ed. CRC Press, 2014. 477 p. ISBN 9781466554221.
37. THEODORU, Gr. *Tratat de Drept procesual penal*. București : Hamangiu, 2013. 879 p. ISBN 978-606-522-441-4.
38. VIDAICU, M., DOLEA, I. *Combaterea traficului de ființe umane (drept material și drept procesual)*. Chișinău, 2011. 187 p. ISBN 978-9975-106-58-0.
39. КОЛЕСОВ, А. И. *Проблемы первоначального этапа расследования торговли людьми, использования рабского труда и связанных с ними преступлений* : Дис. ...канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2010. 271 с.
40. ПОЛЯКОВА, М. А. *Использование специальных познаний при расследовании преступлений, связанных с торговлей людьми и использованием рабского труда* : дис. ... канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2011. 288 с.
41. *Следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов*. Под ред. В. ОБРАЗЦОВА. Москва : Юристъ, 2001. 501 p. ISBN 5-7975-0115-5.
42. СМИРНОВ, Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук. М., 2008. 215 с.
43. *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации* : учебник. Отв. ред. И. Л. ПЕТРУХИН, И. Б. МИХАЙЛОВСКАЯ. Москва : Проспект, 2011. 685 p. ISBN 978-5-392-01607-5.
44. *Уголовный процесс* : учебник. Под ред. В. П. БОЖЬЕВА. Москва : Высшее образование, 2008. 524 с. ISBN 978-5-9692-0318-1.
45. ФАХРУТДИНОВ, Р. З. *Методика расследования торговли людьми* : Дис. ... канд. юрид. наук. Челябинск, 2011.

LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI

1. JITARIUC, V. Particularitățile efectuării examinării corporale în cauzele de trafic de ființe umane. In: *Promovarea valorilor sociale în contextul integrării europene* : Materialele Conf. intern., Chișinău, 4 mai 2018. Chișinău : Lira, pp. 351-357. ISBN 978-9975-3185-7-0.
2. JITARIUC, V. Cercetarea la fața locului în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane: reflecții de ordin teoretico-practic. În: *Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene* : Materialele Conf. intern. șt.-practică, Chișinău, 23-24 martie 2019. Chișinău, 2019, pp. 241-246 . ISBN 978-9975-3222-7-0.
3. JITARIUC, V. Interacțiunea ofițerului de urmărire penală cu subdiviziunile care efectuează activitatea specială de investigații în procesul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Republica Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare* : Materialele Conf. intern. șt.-practice, Chișinău, 1-2 noiembrie 2019. Chișinău, 2019, pp. 213-219 .ISBN 978-9975-3380-2-8.
4. JITARIUC, V. Particularitățile aplicării cunoștințelor speciale la cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane. In: *Legea și Viața*. 2019, nr. 12, pp. 38-43. ISSN 1810-309X.

5. JITARIUC, V. Planificarea investigațiilor în cazul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare* : Materialele Conf. intern. șt.-practică, Chișinău, 2-3 noiem. 2018. Chișinău, 2019, pp. 202-206. ISBN 978-9975-3380-2-8.

6. JITARIUC, V. Unele reflecții privind caracteristica criminalistică a infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Perspectivelor și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației* : Materialele Conf. șt. intern., 6 iun. 2019. Cahul : Universitatea de Stat „B. P. Hașdeu”, 2019, Vol. VI, partea I, pp. 121-125. ISSN 2587-3563. E-ISSN 2587-3571.

7. JITARIUC, V. Planificarea investigațiilor ulterioare la cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Realități și perspective ale învățământului juridic național* : Materialele Conf. șt. naț. Chișinău, 1-2 oct. 2019. Chișinău, 2019, pp. 588-597. ISBN 978-9975-149-88-4.

8. JITARIUC, V. Rolul structurilor polițienești internaționale în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019, nr. 5, pp. 58-64 . ISSN 2345-1130.

9. JITARIUC, V. Unele particularități ale efectuării acțiunilor de urmărire penală în privința și cu participarea victimelor infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019, nr. 2, pp. 51-56. ISSN 2345-1130.

10. JITARIUC, V. Unele reflecții privind caracteristica criminalistică a infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Perspectivelor și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației*. Cahul, 2019, Vol. VI, Partea 1, pp. 121-125. ISSN 2587-3563.

11. JITARIUC, V. Unele particularități privind reținerea și audierea persoanelor implicate în comiterea infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Legea și viața*. 2020, nr. 2 (338), pp. 23-27. ISSN 1810-309X.

12. JITARIUC, V. Reflecții de ordin teoretico-practic privind aplicarea înregistrărilor audio-video la cercetarea locului faptei. În: *Revista Română de Criminalistică*, nr. 1/ 2020, pp. 61-67. ISSN 1454-3117.

ADNOTARE

Structura tezei: introducere, patru capitole, 217 pagini text de bază, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 360 titluri, anexe.

Cuvinte-cheie: trafic de ființe umane, victimă, acțiune de urmărire penală, sesizare, proces penal, procedeu probatoriu, bănuț, învinuit, măsuri speciale de investigații, cunoștințe speciale, probatoriu.

Domeniul de studiu. Teza de doctorat ține de domeniul dreptului procesual penal.

Scopul lucrării vizează proiectarea cadrului teoretico-normativ, iar, în temeiul acestuia, și a tezelor științifico-practice privind urmărirea penală în cauzele penale de trafic de ființe umane.

Obiectivele lucrării prezumă: analiza lucrărilor științifice privind traficul de ființe umane; tratamentul probelor și probatoriului, circumstanțelor care urmează a fi dovedite în cauzele de trafic de ființe umane; evidențierea particularităților de sesizare a organelor de urmărire penală referitor la cazurile de trafic de ființe umane; relevarea specificului pornirii și desfășurării urmăririi penale în cauzele privind traficul de ființe umane; argumentarea interacțiunii organelor de urmărire penală cu entitățile investigativ-operative în cauzele de trafic de ființe umane; poziționarea cooperării internaționale în materie penală în cauzele de trafic de ființe umane; reliefarea specificului procedeele probatorii la efectuarea urmăririi penale în cauzele penale de trafic de ființe umane; elaborarea propunerilor de lege-ferenda privind perfecționarea cadrului procesual, precum și a algoritmului urmăririi penale, în cauzele de trafic de ființe umane.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării derivă din conturarea și tratamentul cadrului procesual penal privind urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane, însoțite de viziuni doctrinare în materie, susținute cu spețe din practica judiciară pertinentă, de identificarea problemelor teoretico-normative existente în procesul de instrumentare a cauzelor de trafic de ființe umane, în sumar cercetarea sesizând un veritabil suport științifico-practic materializat în algoritmul proiectat pentru aplicarea corectă și eșalonată a normelor de procedură penală aferente.

Rezultatele obținute se concretizează în tezele științifice principale promovate spre susținere și în **problema științifică importantă soluționată** care constă în conturarea cadrului procesual al urmăririi penale în cauzele privind traficul de ființe umane, proiectarea algoritmului acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, fundamentat pe legislație, doctrină și jurisprudență, precum și în baza tacticii și metodologiei criminalistice, fapt de natură să contribuie la eficientizarea acestui proces în ansamblul general de prevenire și combatere a infracțiunilor vizate.

Semnificația teoretică a cercetării se manifestă prin identificarea și tratamentul cadrului teoretico-normativ privind urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane, interpretarea normelor procesuale aferente, expunerea viziunilor doctrinare în materie, susținerea tezelor teoretice cu spețe din practica judiciară, precum și elaborarea unor soluții privind valorificarea cât mai optimală a produsului științific și metodologic în procesul prevenirii și combaterii infracțiunilor de trafic de ființe umane, în speță prin algoritmul acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de acest gen. Valoarea teoretică a tezei de doctorat se manifestă și prin caracterul pluridisciplinar-procesual-penal și criminalistic al cercetării.

Valoarea aplicativă a cercetării efectuate este determinată de menirea și orientarea tezei spre perfecționarea procesului de descoperire a infracțiunilor de trafic de ființe umane prin integrarea cercetărilor științifice în activitatea practică. Valențele aplicative ale tezei sunt apreciabile din ipoteza algoritmului urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane.

Implementarea rezultatelor științifice. Concluziile formulate în cadrul tezei de doctorat pot fi de un real folos în procesul de elaborare și perfecționare a reglementărilor cu privire la subiectul urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane și ca instrumentar pentru lucrătorii practicieni în domeniul dreptului în latura cercetării și descoperirii infracțiunilor de acest gen.

ANNOTATION

Structure of the thesis: introduction, four chapters, 217 pages of basic text, general conclusions and recommendations, bibliography of 360 titles, annexes

Keywords: trafficking in human beings, victim, criminal prosecution action, notification, criminal trial, evidentiary procedure, suspected, accused, special investigative measures, special knowledge, cumulative evidence.

Field of study. The doctoral thesis is related to the field of criminal procedure law.

The purpose of the paper is to design the theoretical and normative framework, and, based on it, the scientific and practical theses on criminal prosecution in criminal cases of trafficking in human beings.

The objectives of the paper presuppose: the analysis of the scientific papers related to the trafficking in human beings; the treatment of the circumstances to be proved in cases of trafficking in human beings; highlighting the specific features of notifying the authorities regarding cases of trafficking in human beings; revealing the particularities of initiating criminal prosecution in cases of trafficking in human beings; arguing the interaction of criminal prosecution bodies with investigative and operative entities in the process of criminal prosecution in cases of trafficking in human beings; positioning of international police structures involved in the criminal investigation process in cases of trafficking in human beings; description of the particularities of the evidentiary procedures in cases of trafficking in human beings; elaboration of the proposals *de lege ferenda* regarding the improvement of the procedural framework as well as of the algorithm of the criminal investigation in cases of trafficking in human beings.

The scientific novelty and originality of the research derives from the outlining and treatment of the criminal procedure framework related to the criminal prosecution in cases of trafficking in human beings, accompanied by doctrinal views on the subject, supported by relevant examples from judicial practice, and the identification of the existent theoretical and regulatory issues in the process of the instrumentation of the cases of trafficking in human beings, in summary the research is bringing a real scientific and practical support materialized in the algorithm designed for the correct and sequential application of the related criminal procedure norms.

The results obtained are detailed in the main scientific theses promoted for support and in the **important scientific issue solved** which consists in outlining the procedural framework of criminal prosecution in cases of trafficking in human beings, design of the algorithm of the criminal prosecution actions, special investigative measures, other measures and activities in cases of trafficking in human beings, based on legislation, doctrine and jurisprudence, as well as on the basis of forensic tactics and methodology, likely to contribute to its efficiency in the overall process of preventing and combating the crimes concerned.

The theoretical significance of the research is manifested by the identification and treatment of the theoretical and regulatory framework of the criminal prosecution in cases of trafficking in human beings, interpretation of related procedural rules, exposition of doctrinal views on the subject, supporting theoretical theses with specific examples of judicial practice, as well as by the elaboration of solutions regarding the optimal possible valorization of the scientific and methodological product in the process of preventing and combating the crimes of trafficking in human beings, namely by the algorithm of criminal prosecution actions, special investigative measures, other measures and activities in cases of this kind. The theoretical value of the doctoral thesis is also manifested by the multidisciplinary criminal procedure and forensic nature of the research.

The applicative value of the research is determined by the purpose and orientation of the thesis to improve the process of discovery and investigation of cases of trafficking in human beings by integrating scientific research in practical activity. The applicative valences of the thesis are appreciable from the hypothesis of the criminal prosecution algorithm in cases of trafficking in human beings.

Implementation of scientific results. The conclusions formulated in the doctoral thesis can be of real use both in the process of elaborating and improving the regulations on the subject of criminal prosecution in cases of trafficking in human beings and can serve as a tool for legal practitioners in the field of investigation and discovery of this type of crimes.

АННОТАЦИЯ

Структура диссертации: введение, четыре главы, 217 страниц основного текста, общие выводы и рекомендации, библиография, состоящая из 360 наименований, приложения.

Ключевые слова: торговля людьми, жертва, уголовное преследование, уведомление, уголовный процесс, процесс доказывания, подозреваемый, обвиняемый, оперативно-розыскные действия, специальные познания, доказывание.

Область исследования. Докторская диссертация относится к области уголовно-процессуального права.

Целью диссертации является разработка теоретико-нормативной базы и научно-практических положений по уголовному преследованию по делам о торговле людьми.

Задачи диссертации предполагают: анализ научных работ по делам о торговле людьми; анализ обстоятельств, которые должны быть доказаны в рамках дел о торговле людьми; выявление особенностей уведомления органов о случаях торговли людьми; выявление особенностей возбуждения уголовного преследования по делам о торговле людьми; обоснование взаимодействия органов уголовного преследования со следственно-оперативными органами в процессе уголовного преследования по делам о торговле людьми; позиционирование международных полицейских структур, вовлеченных в процесс уголовного преследования по делам о торговле людьми; описание особенностей процесса доказывания в делах о торговле людьми; разработку предложений по совершенствованию процессуальной базы, а также алгоритма уголовного преследования по делам о торговле людьми.

Научная новизна и оригинальность исследования вытекает из формирования и рассмотрения уголовно-процессуальной базы уголовного преследования по делам о торговле людьми, сопровождаемых доктринальными взглядами, поддержанные юридической практикой, выявления теоретических и нормативных вопросов в рамках обеспечения расследования случаев торговли людьми. Исследование предлагает реальную научно-практическую поддержку и выражена в алгоритме, предназначенном для правильного и поэтапного применения соответствующих норм уголовного судопроизводства.

Полученные результаты отражены в основных научных тезисах, предъявленные для защиты, и в **решенном важном научном вопросе**, заключающемся в изложении процессуальных рамок уголовного преследования по делам о торговле людьми, в разработке алгоритма действий по уголовному преследованию, оперативно-розыскных мероприятий и других мер, применяемых в делах о торговле людьми, на основании законодательства, доктрины и юриспруденции, а также на основании криминалистической тактики и методологии, которые могут способствовать повышению эффективности процесса по предупреждению рассматриваемых преступлений и по борьбе с ними.

Теоретическая значимость диссертации выражается в выявлении и анализе теоретико-нормативной базы уголовного преследования по делам о торговле людьми, толковании соответствующих процессуальных норм, в изложении доктринальных взглядов в данной области, в обосновании теоретических тезисов, подкрепленных судебной практикой, а также в выработке решений относительно оптимальной возможности использования научно-методического результата в процессе предотвращения торговли людьми и борьбы с ней, в данном случае, на основании алгоритма действий по уголовному преследованию, оперативно-розыскных мероприятий и других мер. Теоретическая ценность докторской диссертации проявляется также в мультидисциплинарном характере исследования.

Прикладная ценность исследования определяется целью и направленностью диссертации на совершенствование процесса раскрытия преступлений, связанных с торговлей людьми, путем интеграции научных исследований в практическую деятельность. Прикладная ценность диссертации очевидна из гипотезы алгоритма уголовного преследования по делам о торговле людьми.

Внедрение научных результатов. Выводы, сформулированные в докторской диссертации, могут быть использованы в процессе разработки и совершенствования положений об уголовном преследовании по делам о торговле людьми, а также в качестве материала для практикующих юристов в области расследования и раскрытия подобных преступлений.

JITARIUC VITALIE

**URMĂRIREA PENALĂ ÎN CAZURILE PRIVIND
TRAFICUL DE FIINȚE UMANE**

Specialitatea 554.03 – DREPT PROCESUAL PENAL

Rezumatul tezei de doctorat în drept

Aprobat spre tipar:
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar.: ...

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tiraj ... ex...
Comanda nr.

Denumirea și adresa instituției unde a fost tipărit rezumatul...